UNIVERSITATEA NAŢIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”

Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate

DINAMICA MEDIULUI DE SECURITATE
IUNIE - SEPTEMBRIE 2017

- **INTRODUCERE**
  Tendinţe generale
- **UNIUNEA EUROPEANĂ**
  Direcţii de reformare ale UE sub leadershipul motorului franco-german şi provocări la adresa coeziunii europene
- **ORIENTUL MIJLOCIU ŞI AFRICA DE NORD**
  Evoluţii de securitate în Orientul Mijlociu
- **FEDERAŢIA RUSĂ**
  Dialogul şi transparenţa în relaţiile NATO-Rusia ca urmare a celor mai importante evenimente din perioada iunie – septembrie
- **COREEA DE NORD**
  Politica nucleară nord-coreeană: teste, controverse şi incertitudini

Studiile incluse în acest material vor fi publicate în paginile publicaţiei anuale a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate: *Evaluare Strategică*.

CUPRINS

INTRODUCERE

Tendinţe generale

Dr. Marius POTÎRNICHE

Alegerile parlamentare din Germania şi Franţa au arătat tendinţa manifestată în statele europene, de-a lungul timpului, de creştere a ratei absenteismului la vot, fapt ce face ca legitimitatea celor aleşi să fie apoi pusă la îndoială de către cei ce nu au votat, să crească în consecinţă numărul manifestaţiilor pe teme economice, sociale şi politice. Prezenţa slabă la vot aduce în prim plan şi partide extremiste, cu un discurs naţionalist, ce câştigă tot mai mulţi adepţi pe fondul evenimentelor din Europa. Nu este de mirare că astfel de partide reuşesc să intre în parlament, în guvern şi astfel un întreg set de valori, bine cunoscut, începe să capete forme diferite, să pună sub semnul întrebării multe din valorile pentru care Uniunea Europeană a fost creată.

Criza refugiaţilor s-a manifestat în opţiunile de vot, partidele adunând sau pierzând în funcţie de modul în care au abordat problema sensibilă a primirii şi integrării refugiaţilor. În Franţa şi Germania, partidele cu vocaţie europeană au cedat locuri numeroase în parlament partidelor care au speculat comportamentul în afara legii al multora dintre refugiaţi. Tot refugiaţii sunt cei care stau la baza unor neînţelegeri între statele membre ale Uniunii, şi dacă va mai exista un val atunci disensiunile vor creşte alarmant pentru viitorul coeziunii europene. Cotele de refugiaţi pun tot mai des la încercare unitatea şi elemente care par a nu fi făcute publice, sau cel puţin nu sunt exprimate în faţa opiniei publice, vor fi primordiale pe agenda viitoare a întâlnirilor dintre reprezentaţii ţărilor din estul şi cei din vestul Europei.

Turcia nu mai face obiectul discuţiilor de aderare la Uniunea Europeană, liderii acesteia exprimându-se tot mai clar pe această temă. Este drept că nici Turcia nu mai pare interesată de această perspectivă, dovadă stând acţiunile unilaterale pe care le adoptă. Retorica Turciei este una de forţă, atât în relaţia cu Uniunea Europeană cât şi cu SUA, în dorinţa acesteia de a fi recunoscută ca o putere regională şi care doreşte să „facă jocurile” în Orientul Mijlociu.

SUA îşi vede, în bună măsură îndeplinite presiunile (am putea să le spunem chiar ameniţările) exercitate asupra statelor membre NATO de atingere a pragului de 2% din PIB alocat cheltuielilor pentru apărare. Alocaţiile bugetare au crescut, dar să nu pierdem din vedere şi strategia americană. Prin bugetele reduse, statele asigurau o funcţionare operaţională în limite decente a sistemului militar. Excedentul care apare prin creşterile anunţate de altfel de majoritatea statelor, trebuie cheltuit şi nu prin creşteri salariale, nu prin exerciţii ci prin achiziţii

de echipamente, iar producătorii cei mai importanţi sunt în SUA. Nevoia de echipamente moderne nu trebuie omisă, dar parcă am asista la o nouă cursă a înarmărilor iar reprezentanţii SUA, Franţei şi Germaniei se întrec în vizite prin care fac lobby unui astfel de demers, acela al achiziţiilor militare. Deci, cât este nevoie şi cât este afacere în acest demers, rămâne ca evenimentele să ne ajute în a înţelege dacă efectul este cel dorit.

În Siria, pe fondul luptelor care încep să mai piardă din intensitate, au loc şi evenimente încurajatoare în ce priveşte revenirea la normalitate în această ţară. ONU a anunţat că un număr mare de refugiaţi s-a întors în ţară, în anumite regiuni, deşi condiţiile de securitate nu sunt asigurate pe deplin. Mai mult, preşedinţii anerican şi rus au reuşit să ajungă la un acord pentru reducerea violenţelor, cel puţin în sud estul Siriei.

CAPITOLUL 1: UNIUNEA EUROPEANĂ

Direcţii de reformare ale UE sub leadershipul motorului franco-german și provocări la adresa coeziunii europene

Dr. Cristina BOGZEANU

În perioada iunie – septembrie 2017, dinamica mediului european de securitate continuă să fie caracterizată de manifestarea pregnantă a eforturilor de coagulare a unor noi direcţii de evoluţie ale UE sub conducerea motorului franco-german, concomitent cu menţinerea tendinţelor de opoziţie faţă de Bruxelles. Intervalul mai sus amintit a cuprins şi o serie de scrutinuri la nivel naţional, cu influenţă notabilă asupra evoluţiei UE, aici având în vedere mai ales alegerile parlamentare din Germania, care au rezultat în primirea unui nou mandat de către Angela Merkel. În condiţiile în care, liderii celor două state lider la nivel european au viziuni compatibile asupra UE, este de aşteptat ca evoluţia UE să fie conformă viziunii motorului franco-german.

Sunt astfel menţinute tensiunile dintre Bruxelles şi Grupul de la Vişegrad, dar şi între actori europeni, precum Germania şi chiar UE, pe de o parte, şi Turcia de cealaltă. Se remarcă o accentuare a necesităţii respectării condiţiilor impuse de Bruxelles în schimbul beneficiilor obţinute în urma relaţiilor cu acestea. Evenimente internaţionale cheie, precum Summitul G20, sau Adunări Generale ale ONU, vizite oficiale, întâlniri la nivel înalt etc. au constituit cadre în care toate aceste tendinţe s-au reflectat.

Alegeri parlamentare. În urma scrutinului organizat în ***Franţa***, pe 11 iunie, partidul lui E. Macron a obţinut o majoritate absolută. Alegerile s-au derulat cu o rată mare a absenteismului la vot, iar după acestea, guvernul a demisionat. Relevant este şi faptul că Frontul Naţional a primit 8 mandate, iar preşedinta sa, Marine le Pen, va intra pentru prima dată în camera inferioară a parlamentului.

În ***Germania***, 23 septembrie 2017, **c**onservatorii A. Merkel (Uniunea Creştin-Democrată –CDU) au câştigat scrutinul cu 32,7% din voturi, fiind urmat de Partidul Social-Democrat (SPD) cu 20,2% din voturi şi de Alternativa pentru Germania (AfD), cu 13,4% din voturi. Rezultatele echivalează cu un al patrulea mandat de cancelar pentru A. Merkel, dar indică o scădere a încrederii acordate de cetăţenii germani CDU (cu 8,8%), dar şi cu intrarea AfD, partid de extremă dreapta, în parlamentul Germaniei. În plus, în contextul în care SPD a optat pentru trecerea în opoziţie, formarea acestei coaliţii de guvernare pentru CDU s-a constituit într-o provocare.

Platforma electorală a conservatorilor de la CDU a fost bazată, în ceea ce priveşte politica externă şi securitatea, pe următoarele idei: a) dezvoltarea unui „Plan Marshall" pentru Africa; b) blocarea aderării Turciei la UE; c) creşterea cheltuielilor pentru ajutor şi pentru dezvoltare a bugetului de apărării; d) susţinerea apărării comune europene; e) creşterea numărului de poliţişti cu 15.000; f) sporirea supravegherii video. Programul reflectă astfel impactul puternic avut de criza europeană a refugiaţilor asupra statului condus de la Berlin (nu doar din prisma măsurilor de securitate internă prevăzute, dar şi al celor de securitate externă), precum şi asumarea clară a unui rol de lider la nivel european, inclusiv în domeniul securităţii şi apărării.

Conflictul dintre Berlin şi Ankara s-a reflectat astfel puternic în contextul creat de alegerile parlamentare din Germania, dar cu ocazia Summitului G20 (7-8 iulie, Hamburg, Germania). De asemenea, La 7 iunie, Germania a început oficial retragerea trupelor de la baza Incirlik.

În contextul campaniei electorale, A. Merkel a promovat ideea că UE nu ar trebui să extindă sau să aprofundeze nicio formă de cooperare cu ***Turcia.*** Ulterior, Erdogan i-a îndemnat pe turcii din Germania să nu voteze cu niciunul dintre liderii partidelor din coaliţia condusă de A. Merkel. Unul dintre punctele de apogeu ale acestei crize a fost acela în care la Berlin s-a discutat adăugarea Turciei pe lista ţărilor care reprezintă riscuri crescute la adresa securităţii, alături de Rusia, China, Pakistan, Coreea de Nord şi alte 26 de state.

M. Schultz, reprezentantul SPD, a afirmat cu puţin timp înaintea Summitului G20 că „politicienii străini, care ne calcă în picioare, acasă, valorile, nu trebuie sa beneficieze în Germania de o tribună pentru cuvântarile lor care instigă la ură. Eu nu vreau ca domnul Erdogan, care în Turcia bagă după gratii oponenţi şi jurnalişti, să ţină mari discursuri în Germania"[1].

În plus, în cadrul forurilor europene, este ridicată tot mai frecvent problema suspendării negocierilor de aderare cu Turcia. Astfel, la 20 iunie, Comisia pentru Afaceri Externe a Parlamentului European solicită îngheţarea acestor negocieri, în cazul în care prin reforma Constituţiei (decisă prin referendumul din 16 aprilie 2017), preşedintele primeşte puteri extinse. La 6 iulie, Parlamentul European solicită suspendarea negocierilor de aderare ale Turciei, în cazul în care reforma constituţională aprobată prin referendumul din aprilie va fi implementată. Ankara a anunţat prin ministrul său de externe că nu acceptă solicitarea.

În ciuda poziţiei exprimate de reprezentanţi ai parlamentului european, F. Mogherini anunţa, spre finele lunii iulie, că chiar dacă nu vor fi deschise noi capitole de negociere pentru Turcia, aceasta va rămâne o ţară candidată. O viziune similară este reflectată şi în discursul anual al Preşedintelui Comisiei Europene asupra Stării Uniunii – candidaţii la aderare trebuie să acorde

---

[1] Dani Rockhof, „Nou conflict germano-turc: Berlinul i-a refuzat lui Erdogan cererea de a vorbi public conaționalilor săi, în contextul summit-ului G20 de la Hamburg", în Hotnews, 29 iunie 2017, accesat la 3 septembrie 2017.

prioritate maximă statului de drept, justiţiei şi drepturilor fundamentale, ceea ce exclude aderarea Turciei în viitorul apropiat (sunt aduse în discuţie nu doar măsurile adoptate de regimul Erdogan după tentativa de lovitură de stat din iulie 2016, ci şi răcirea relaţiilor cu statele membre ale UE, chiar afirmaţii jignitoare adresate liderilor acesteia)[2].

De asemenea, Summitul G20 s-a constituit într-o ocazie cu care a fost evidenţiată situarea pe poziţii opuse a guvernului de la Washington şi a celui de la Ankara privind conflictul din Siria. În contextul în care SUA au furnizat armament miliţiilor kurde din Siria, care luptă împotriva organizaţiei Stat Islamic, Ankara, în viziunea căreia aceste miliţii sunt doar o extensie a Partidului Muncitorilor din Kurdistan (PKK), se teme că aceste arme vor ajunge în mâinile insurgenţilor care acţionează pe teritoriul Turciei. Prin urmare, Ankara consideră acţiunea SUA drept „înarmare şi sprijinire a organizaţiilor teroriste din apropierea graniţelor (...) şi faţă de formarea unei insule de terorism în regiune”[3]. La 5 august, presa anunţa că Turcia îşi consolidează prezenţa militară la graniţa cu Siria, în zona în care au fost înregistrate schimburi de focuri între armata turcă şi Unităţile pentru Protecţia Poporului Kurd. În viziunea Ankarei, acestea din urmă sunt derivaţii ale Partidului Muncitorilor din Kurdistan, considerat o organizaţie teroristă, în timp ce SUA susţine aceste unităţi, care, împreună cu combatanţi arabi au organizat o ofensivă în vederea recuceririi oraşului Rakka, fief al organizaţiei Stat islamic în Siria.

Mai mult, Erdogan a menţionat, după finalizarea summitului, că Turcia nu va ratifica Acordul Climatic de la Paris dacă nu vor fi respectate promisiunile făcute Ankarei.

Îndepărtarea Turciei de cadrele de cooperare occidentale devine şi mai evidentă odată cu achiziţionarea de către Ankara de sisteme de apărare antirachetă S-400 din Rusia. În acest sens, trebuie să avem în vedere faptul că Turcia este stat membru al NATO, având cea de-a doua armată ca mărime în cadrul Alianţei (13 septembrie).

Tot în linia relaţiilor dificile dintre Bruxelles şi capitalele statelor membre, se înscrie şi **Grupul de la Vişegrad (Cehia, Slovacia, Ungaria, Polonia).** O deteriorare continuă şi constantă a relaţiilor cu Bruxelles o putem identifica în cazul Ungariei şi Poloniei, împotriva cărora au început deja să fie luate măsuri la nivel european pentru „derapajele” acestora în a se conforma normelor, principiilor şi valorilor considerate fundamentale la nivelul UE.

Astfel, la 12 iunie, Comisia Europeană lansează procedura de infrigement împotriva Poloniei, Ungariei şi Cehiei pentru refuzul de relocare a migranţilor. În cursul aceleiaşi luni, ministrul ungar de externe, Peter Szijjarto, afirmă că Budapesta îşi menţine poziţia în ceea ce

[2] Jean-Claude Junker, State of the Union 2017, European Commission, 13 September 2017, URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/state-union-2017-brochure_en.pdf, accesat la 18 septembrie 2017.

[3] ***, „G20: Erdogan avertizeaza ca Turcia nu va ramane pasiva fata de inarmarea kurzilor din Siria”, în Hotnews, 8 iulie 2019, URL: http://www.hotnews.ro/stiri-international-21872988-g20-erdogan-avertizeaza-turcia-nu-ramane-pasiva-fata-inarmarea-kurzilor-din-siria.htm, accesat la 27 septembrie 2017.

priveşte problema migranţilor în Europa şi că, în viziunea Ungariei, „apărarea graniţelor Europei” este dovada solidarităţii acestei ţări.

La toate acestea, se adaugă, spre finele lunii iulie, decizia Budapestei de a opri pe teritoriul său o conductă de gaz care urma să transporte gaz natural pe ruta Bulgaria – România – Ungaria – Austria (BRUA), vizând exploatările din Marea Neagră şi regiunea Caspică. Proiectul cu valoare strategică pentru UE era menit să contribuie la diversificarea surselor de import de gaz natural pentru statele europene, micşorarea nivelului de dependenţă faţă de importurile de gaz rusesc. De asemenea, conform datelor prezentate de mass-media, excluderea Austriei din proiectul BRUA ar permite livrarea de gaz natural către state precum Slovacia, Ucraina, Serbia şi Croaţia[4]. După anunţul făcut de Ungaria, Comisia Europeană şi-a exprimat menţinerea angajamentului faţă de continuarea proiectului şi a solicitat operatorilor incluşi să identifice soluţii în această direcţie[5].

La 13 iulie, UE dă un ultimatum Ungariei pentru soluţionarea problemei legii educaţiei anti-Soros, până la implementarea unor sancţiuni din partea Curţii Europene. Bruxelles consideră că respectiva lege o încălcă dreptul la libertatea academică, la educaţie şi libertatea de a gestiona o afacere. De asemenea, UE lansează o procedură de infringement împotriva Ungariei pentru legea privind ONG-urile cu finanţare externă, considerând că nu este conformă cu dreptul european privind libertatea de asociere, libera circulaţie a capitalurilor şi protecţia vieţii private.

La 1 septembrie, guvernul de la Budapesta a solicitat UE decontarea a 400 de milioane de euro pentru gardul de sârmă ghimpată ridicat la graniţa cu Serbia împotriva migranţilor, motivând că aceasta este o chestiune de solidaritate, invocând şi precedentul altor state care au beneficiat de asistenţă financiară pentru protejarea graniţelor. Toate acestea se petrec în contextul în care, începând din 2015, punctul de apogeu al crizei europene a refugiaţilor, Ungaria s-a erijat într-unul dintre cei mai vehemenţi critici ai politicii UE în această direcţie, atacând în faţa justiţiei planul de relocare a migranţilor.

La 6 septembrie, Curtea de Justiţie a UE a respins în totalitate acţiunile introduse de Ungaria şi Slovacia împotriva mecanismului provizoriu de transfer obligatoriu al solicitanţilor de azil[6]. În ciuda avizului negativ din partea instanţei europene, Ungaria continuă să respingă

---

[4] C. Pantazi, C. Pirvoiu, R.M., „Budapesta da o lovitura majora exploatarilor de gaze din Marea Neagra: Ungaria vrea sa opreasca pe teritoriul ei o conducta care ar fi trebuit sa mearga pana in vestul Europei”, în Hotnews, 21 iulie 2017, URL: http://economie.hotnews.ro/stiri-energie-21918530-breaking-news-budapesta-lovitura-majora-exploatarilor-gaze-din-marea-neagra-ungaria-vrea-opreasca-teritoriul-conducta-care-trebuit-mearga-pana-vestul-europei.htm, accesat la 30 septembrie 2017.

[5] C. Pantazi, „Reactia Bruxelles-ului la decizia-surpriza a Ungariei intr-un mare proiect energetic”, în Hotnews, 24 Iulie 2017, URL: http://economie.hotnews.ro/stiri-energie-21921423-reactia-bruxelles-ului-decizia-surpriza-ungariei-intr-mare-proiect-energetic.htm, accesat la 19 septembrie 2017.

[6] ***, Hotărârea Curții (Marea Cameră), 6 septembrie 2017, URL: http://curia.europa.eu/juris/document/ document.jsf; jsessionid=9ea7d2dc30d674f407ac21e940be9bcce9e541631b12.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxyMc310?text=&docid=194081&pageIndex=0&doclang=RO&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=771504, accesat la 20 septembrie 2017.

sistemul de cote de refugiaţi, legând adesea aceast aspect de o pierdere a suveranităţii: „Ungaria nu va renunţa la suveranitatea sa naţională în favoarea Uniunii europene şi va continua să lupte contra sistemului de refugiaţi”[7] (mininistrul de externe ungar). În consecinţă, cancelarul german a avertizat Budapesta că, în condiţiile în care refuză punerea în aplicare a unei decizii a Curţii de Justiţie a UE, riscă să suporte consecinţe financiare. Ministrul de externe ungar a răspuns însă afirmând că, prin contrucţia gradului de sârmă la graniţa cu Serbia şi cu Croaţia, Ungaria a dat dovada de o solidaritate excepţională faţă de Germania, dat fiind că astfel a contribuit la apărarea acesteia din urmă în faţa valului masiv de refugiaţi, subliniind şi faptul că Budapesta a plătit 800 de milioane de euro pentru ridicarea gardului.

La 12 iulie parlamentul de la Varşovia aprobă o lege prin care sistemul judiciar este pus sub control politic. În consecinţă, Bruxelles lansează avertizări, considerând că această reformă a sistemului judiciar prezintă riscuri către independenţa justiţiei, anunţând chiar şi posibilitatea declanşării articolului 7 din Tratatul de la Lisabona, care permite suspendarea dreptului de vot al unui stat membru în condiţiile în care acesta încalcă grav valorile şi principiile fundamentale ale UE. La 20 iulie, în ciuda avertismentelor venite din partea UE, Parlamentul polonez adoptă respectivul set de legi. La 29 iulie, Comisia europeană lansează procedura de infrigement împotriva Varşoviei pentru emiterea legii care subminează independenţa tribunalelor de drept comun.

Tensiunile dintre Polonia şi Bruxelles au fost relevate şi cu ocazia seriei de vizite pe care E. Macron a efectuat-o în estul Europei la finalul lunii august. Cu acest prilej acesta a subliniat că Varşovia se izolează de restul Europei: „Europa este o regiune creată pe bazele valorilor, a relaţiilor cu democraţia şi a libertăţilor publice cu care Polonia este în conflict astăzi”[8]. Afirmaţia preşedintelui francez a fost făcută în contextul în care Varşovia a refuzat să accepte regulile europene privind detaşarea muncitorilor.

O altă criză diplomatică ce a izbucnit la începutul lunii septembrie a vizat România şi Ungaria şi s-a derulat în contextul în care înfiinţarea liceului romano-catolic la Târgu Mureş a fost refuzată de către autorităţilor române. În aceste condiţii, guvernul ungar a invocat un act de discrimare a minorităţilor naţionale şi a făcut public faptul că Budapesta îşi va retrage sprijinul pentru aderarea României la Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică (OECD)[9]. Decizia privind aderarea României la OECD a fost amânată de două ori (8 şi 25 septembrie). În data de 25 septembrie, ministerul afacerilor externe din Ungaria anunţă oficial că va relua

[7] ***, „Ungaria nu va renunta la suveranitatea sa nationala in favoarea UE, spune ministrul de Externe de la Budapesta”, în Hotnews, 13 septembrie 2017, URL: http://www.hotnews.ro/stiri-international-22001301-ungaria-nu-renunta-suveranitatea-nationala-favoarea-spune-ministrul-externe-budapesta.htm, accesat la 18 septembrie 2017.
[8] ***, „Macron: Polonia se izoleaza in UE prin refuzul de a face un compromis cu privire la detasarea lucratorilor”, în Hotnews, 25 august 2017, URL: http://www.hotnews.ro/stiri-international-21969977-macron-polonia-izoleaza-fata-prin-refuzul-face-compromis-privire-detasarea-lucratorilor.htm, accesat la 20 septembrie 2017.
[9] OECD este unul dintre principalele foruri de cooperare economică la nivel internațional. România și-a depus candidatura în urmă cu câtiva ani și, la 8 septembrie era așteptată o decizie în acest sens.

susţinerea candidaturii României pentru aderarea la această organizaţie.

O tematică ce reflectă deopotrivă tendinţele centrifuge şi eforturile de coagulare la nivelul UE este reprezentată de **Spaţiul Schengen.** Franţa, Germania, Austria, Danemarca şi Norvegia au solicitat modificarea regulilor de reintroducere a controalelor la frontiere, atunci când sunt justificate de ameninţări de securitate (amendarea dispoziţiilor articolului 25 al Codului Schengen asupra graniţelor[10]). Cele două articole ale Codului fac referire la procedura de reluare temporară a controlului la graniţa dintre două state membre în situaţiile care necesită acţiuni urgente. Solicitarea a fost efectuată în contextul creşterii numărului de atacuri teroriste pe teritoriul acestor state, precum şi în cel al consecinţelor crizei europene a refugiaţilor.

După discursul lui Junker (13 septembrie), în care acesta a făcut trimitere la necesitatea deschiderii spaţiului Schengen pentru Bulgaria şi România şi, ulterior, pentru Croaţia, subliniind, în ceea ce priveşte partea estică şi cea vestică a continentul, faptul că „Europa trebuie să respire cu ambii plămâni"[11].

Liderii austrieci şi-au exprimat opoziţia faţă de extinderea zonei euro invocând precedentul Greciei: „Zona euro şi spaţiul Schengen sunt deschise tuturor celor care îndeplinesc criteriile. Dacă aceste criterii nu sunt respectate, nimic nu e posibil. Dorim să evităm ca situaţia grecească să se repete"[12] (ministrul afacerilor externe austriac, Sebastian Kurz). Mai mult, la scurt timp, Olanda îşi exprimă opoziţia faţă de intrarea României şi a Bulgariei în spaţiul Schengen. La 16 septembrie, în contextul atacului terorist de la metroul din Londra, Comisia Europeană îşi anunţă intenţia de a propune până la finele lui septembrie schimbarea regimului Schengen şi crearea unui serviciu european de informaţii axat pe combaterea terorismului.

La 27 septembrie, Comisia Europeană publică o comunicare cu privire la menţinerea şi consolidarea spaţiului Schengen[13]. După o scurtă trecere în revistă a specificului spaţiului Schengen şi a provocărilor la adresa securităţii acestuia, Comisia face propunerea de a deschide zona de liberă circulaţie pentru Bulgaria şi România cât de curând posibil şi, ulterior, pentru Croaţia, subliniind că acest lucru ar contribui la protejarea graniţelor externe ale Uniunii. O a

---

[10] ***, Regulation (EC) No 562/2006 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2006 establishing a Community Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code), URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:105:0001:0032:EN:PDF, accesat la 21 septembrie 2017.

[11] Jean-Claude Junker, *State of the Union 2017*, European Commission, 13 September 2017, URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/state-union-2017-brochure_en.pdf, accesat la 18 septembrie 2017.

[12] ***, „Liderii austrieci se opun extinderii zonei euro, dorita de Juncker, invocand precedentul Greciei", în Hotnews, 14 septembrie 2017, URL: http://www.hotnews.ro/stiri-international-22001855-liderii-austrieci-opun-extinderii-zonei-euro-dorita-juncker-invocand-precedentul-greciei.htm, accesat la 18 septembrie 2017.

[13] European Commission, Communication from the Commission to the European Paliament and the Council on preserving and strenghtening Schengen, COM (2017) 570 final, Brussels, 27 September 2017, URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20170927_communication_on_preserving_and_strengthening_schengen_en.pdf, accesat la 27 septemberie 2017.

doua propunere a Comisiei constă în amendarea prevederilor Codului Schengen asupra Graniţelor, în special în ceea ce priveste articolele 25 şi 27 din respectivul cod, prin care sunt revizuite regulile prin care este reglementată reintroducerea temporară a controalelor la graniţele interne (intervalul de timp pentru care sunt reluate controalele la graniţele între statele membre ale UE în funcţie de perioada de timp pe care se manifestă un anumit risc de securitate).

În ceea ce priveşte **Uniunea Europeană** se conturează din ce în ce mai clar direcţiile pe care organizaţia va evolua pe termen scurt şi mediu, în contextul Brexit. Discursurile publice, nu doar ale liderilor europeni, ci şi cele ale liderilor motorului franco-german reflectă o concentrare asupra următoarelor aspecte: consolidarea zonei euro, dezvoltarea relaţiilor comerciale ale UE şi dezvoltarea dimensiunii de securitate şi apărare în direcţia „apărării comune", menţionată în Tratate sub forma unui deziderat.

Angajamentul statelor europene faţă de dezvoltarea dimensiunii hard se petrece pe fondul menţinerii unor relaţii tensionate cu Federaţia Rusă (Consiliul European din 22-23 iunie prelungeşte sancţiunile economice împotriva Rusiei, adoptate în contextul crizei ucrainene), dar şi a presiunii exercitate de Washington în cadrul NATO către atingerea pragului de 2% în ceea ce priveşte investiţiile în domeniul apărării. Rezultatele sunt vizibile în creionarea unei tendinţe de a creşte investiţiile în planul apărării şi de a dezvolta forţele armate. Astfel, la 3 iulie, Marea Britanie anunţă semnarea unui contract în valoare de 4,42 miliarde de dolari pentru construcţia unei noi flote de fregate. La 8 iulie, Boiko Borisov, premierul Bulgariei, anunţă că se vor purta negocieri cu trei companii occidentale pentru achiziţionarea de avioane de luptă în vederea modernizării forţelor aeriene bulgare. La 13 iulie, E. Macron afirmă că Franţa îşi va creşte cheltuielile pentru apărare începând de anul următor. La, 28 iulie, Cehia anunţă o creştere cu 30% a efectivelor armatei, în următorii 5-7 ani. La 23 august, Polonia alocă un buget suplimentar de 55 de miliarde de dolari în următorii 15 ani pentru modernizarea forţelor sale armate. La 15 august, comandantul forţelor terestre SUA în Europa, Gl. Ben Hodges: „Pentru SUA, Polonia a devenit centrul de gravitaţie în Europa", iar la 16 august, Suedia îşi creşte bugetul militar până în 2020. România decide achiziţionarea de rachete Patriot, sisteme de rachete sol-sol HIMARS, 36 de avioane F-16 până în 2022 şi camioane noi pentru transportul trupelor. De asemenea, a fost realizat planul de înzaestrare a forţelor armate ale României pe anul 2017-2018, conform angajamentului de a atinge pragul de 2% din PIB în apărare (26 iulie). La 3 august, intenţie de a achiziţiona elicoptere de atac de la Bell Hellicopters.

La 7 iunie 2017, Preşedintele Comisiei Europene, Jean-Claude Junker, a pus în dezbatere un document ce conţine 3 scenarii posibile pentru cooperarea militară în Europa – *Reflection*

Paper on the Future of European Defence[14]. Cele trei scenarii descriu posibile cursuri de evoluţie ale securităţii şi apărării la nivelul UE, de la cel care nu presupune schimbări majore faţă de situaţia curentă până la cel mai ambiţios, după cum urmează:

a) *Cooperare în domeniul securităţii şi apărării*. Dimensiunea de securitate şi apărare a UE îşi menţine caracterul interguvernamental, statele membre fiind cele care decid acţiunea în acest domeniu, în baza principiulului suveranităţii.

b) *Securitate şi apărare împărtăşite*. UE are un rol crescut în ceea ce priveşte responsabilitatea de a asigura securitatea, iar solidaritatea financiară şi operaţională între statele membre devine standardizată.

c) *Securitate şi apărare comune*. Presupune crearea unei Uniuni a securităţii şi apărării, a apărării comune, aşa cum este prevăzută în textul Tratatului de la Lisabona.

În ceea ce priveşte acest document, o relevanţă crescută o are şi descrierea contextului în care sunt lansate cele trei scenarii. Acesta conţine, de fapt, justificarea necesităţii aprofundării integrării în acest domeniu. Sunt amintite aici nu doar evoluţia riscurilor şi ameninţărilor sau necesitatea ca statele suverane să coopereze în domeniul securităţii pentru a putea face faţă provocărilor mediului actual de securitate, ci evoluţia relaţiei transatlantice, implicaţiile Brexit şi necesitatea de a a extinde aria şi eficienţa cheltuielilor în materie de apărare[15]. Astfel, din textul documentului transpare influenţa presiunii exercitate de Washington în direcţia atingerii pragului de 2% din PIB în ceea ce priveşte contribuţia statelor membre la bugetul NATO, dar şi valorificarea procesului Brexit ca stimul pentru dezvoltarea acestei dimensiuni a UE.

Un alt document cu implicaţii asupra evoluţiei dimensiunii de securitate şi apărare este publicat la 12 septembrie 2017, de către Guvernul Marii Britanii – *Foreign policy, defence and development. A future partnership paper*[16], prin care este exprimată dorinţa de a continua cooperarea cu UE în domeniul securităţii şi apărării. Este subliniată intenţia Londrei de a rămâne un partener responsabil al UE în materie de securitate şi apărare, având în vedere provocările comune cu care se confruntă în materie de securitate, dar şi setul comun de interese şi valori. Documentul reflectă şi dorinţa Marii Britanii de a continua cooperarea cu UE în materie de securitate şi apărare, într-un format special, mai profund decât cel destinat statelor terţe – „acest parteneriat va fi fără precedent din perspectiva amplorii pe care o va avea, incluzând cooperarea în materie de politică externă, securitate şi apărare şi dezvoltare”[17].

---

[14] Reflection Paper on the Future of European Defence, European Commission, 7 June 2017, URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-defence_en.pdf, accesat la 7 iunie 2017.
[15] Ibidem, pp. 11-12.
[16] Foreign policy, defence and development. A future partnership paper, Department for Exiting the European Union, HM Government, 12 September 2017, URL: https://www.gov.uk/government/uploads/system/up loads/ attachment_data/file/643924/Foreign_policy__defence_and_development_paper.pdf, accesat la 18 septembrie 2017.
[17] Ibidem, p. 18.

La 10 iunie, în cadrul unei întâlniri la nivel ministerial, Germania şi Franţa îşi anunţă angajamentul de a lucra la fondul de apărare al UE şi sunt propuneri concrete pentru întâlnirea ministerială bilaterală din 13 iulie. Ministrul apărării al Germaniei propune iniţiative de cooperare în privinţa dronelor, transporturilor militare, eforturi comune pentru stabilizarea Africii subsahariene. Ulterior, în cadrul Consiliului European din 22-23 iunie, statele membre ale UE se angajează să-şi consolideze cooperarea în materie de apărare.

La 1 iulie, Preşedinţia Consiliului UE a fost preluată de Estonia. Priorităţile acesteia constau în consolidarea cooperării cu statele din Africa şi cu Turcia pentru a gestiona problema migraţiei. De asemenea, prim-ministrul eston a declarat şi că îşi doreşte să definească semnificaţia conceptului de „solidaritate europeană" – sintagmă utilizată frrecvent pentru a critica refuzul unor state europene de a accepta politica uşilor deschise în ceea ce priveşte migranţii, promovată de Bruxelles.

În perioada iunie – septembrie a avut, loc o serie de întâlniri la nivel înalt şi o serie de discursuri ale liderilor europeni, care au relevat menţinerea eforturilor de coagulare a acţiunii UE în perioada post-Brexit, precum şi principalele direcţii de reformare a UE. În acest sens, considerăm relevantă întâlnirea miniştrilor de interne din Franţa, Germania şi Italia (2 iulie 2017, Paris), cu scopul de a stabili o „abordare coordonată", pentru a sprijini Italia în a face faţă noului aflux de migranţi în porturile sale. Întâlnirea a avut loc în contextul în care, în Italia, în perioada recentă, s-a înregistrat o creştere de 19% a numărului migranţilor prin comparaţie cu cifrele înregistrate în aceeaşi perioadă a anului trecut. Ulterior, Comisia Europeană a decis suplimentarea sprijinului financiar alocat autorităţilor italiene pentru gestionarea crizei migranţilor din Marea Mediterană (marea lor parte provenind din Libia). Totuşi, pe acest fond, a escaladat o dispută diplomatică între Italia şi Austria. O parte din migranţii ajunşi pe coastele italiene au încercat să ajungă în nordul Europei, prin Brenner. Austria, care a restabilit controalele la graniţa cu Ungaria în 2015, şi-a declarat în contextul recent, intenţia de a ridica bariere la graniţa cu Italia, în punctul de trecere Brenner şi chiar de a amplasa trupe terestre la graniţa cu Italia, în situaţia în care nu vor fi luate măsuri pentru întreruperea fluxului de migranţi.

La 13 iulie, la Paris, s-a întrunit Consiliul de miniştri franco-german, discuţiile concentrându-se asupra a două aspecte majore – consolidarea zonei euro şi dezvoltarea dimensiunii de securitate şi apărare. Astfel a fost adresată problema creării unui buget al zonei euro (propunerea franceză), respectiv al unui Fond monetar european pentru contracararea şocurilor economice din zona Euro (propunerea germană), dar şi înfiinţarea funcţiei de ministru european al finanţelor şi dezvoltarea unui sistem european de luptă aeriană.

La 25 august, preşedintele Franţei, E. Macron face o scurtă vizită în România, în cadrul unui tur care a inclus şi Austria, Cehia, Slovacia şi Bulgaria. Pe agenda discuţiilor – două

subiecte majore: a) Problema muncitorilor detaşaţi; b) Reforma UE; c) Achiziţii militare şi alte contracte la care România s-ar putea angaja.

La 13 septembrie, Jean Claude Junker a ţinut discursul anual în faţa Parlamentului European privind Starea Uniunii Europene. După ce, în martie 2017, au fost lansate cele şase scenarii posibile asupra viitorului UE, în septembrie, viziunea Preşedintelui Comisiei Europene a fost fundamentată pe un al şaselea scenariu, având la bază ideea „Europei valorilor" (libertatea, egalitatea de şanse şi statul de drept), unită, democratică.

Pesimismul ce a caracterizat discursul său din urmă cu un an a fost justificat prin şocul pe care Brexit l-a determinat. În 2017, intenţiile Comisiei Europene au cinci puncte prioritare: a) consolidarea programului comercial european (Canada, Japonia, Mexic, Noua Zeelandă, Australia); b) industrie europeană mai puternică şi mai competitivă; c) UE în avangarda luptei împotriva schimbărilor climatice; d) o mai bună protecţie a cetăţenilor europeni în societatea informatică; e) menţinerea în atenţie a evoluţiei migraţiei[18].

De asemenea, moneda euro a fost menită să fie moneda unică a întregului continent şi nu să creeze noi linii de separaţie. Pentru a sprijini statele membre să întrunească criteriile pentru aderarea la zona euro, este propus un instrument, prin care se oferă asistenţă tehnică şi financiară în această direcţie. Se menţionează necesitatea creării unei Uniuni economice şi monetare mai puternice, dar şi faptul că Mecanismul European de Stabilitate ar putea evolua către un Fond Monetar European. În plus, se raliază ideii că un ministru european al economiei şi finanţelor ar putea aduce plus-valoare, dat fiind că ar putea coordona toate instrumentele financiare ale UE, care pot fi valorificate atunci când un stat membru intră în recesiune sau traversează o criză fundamentală. Însă, respinge ideea creării unor structuri instituţionale paralele cu cele existente deja, cum ar fi crearea unui parlament al zonei euro, în condiţiile în care există deja Parlamentul European, sau un buget pentru zona Euro.

Totodată, Preşedintele Comisiei Europene face referire şi la crearea unei Uniuni a Standardelor Sociale Europene, practic, a unui pilon european de drepturi sociale, pentru a evita fragmentarea socială şi dumpingul social în Europa.

În ceea ce priveşte securitatea şi apărarea, solicită crearea unei unităţi europene de informaţii, în contextul creşterii ameninţării teroriste. De asemenea, încurajează continuarea angajementelor în dezvoltarea dimensiunii de apărare: Fondul European pentru Apărare, PESCO şi crearea, până în 2025, a unei „Uniuni a Apărării Europene mature", menţionând în acest sens „Avem nevoie de ea. Şi NATO o doreşte".

Marea parte a ideilor sunt reluate şi în cadrul discursului preşedintelui francez E. Macron

[18] Jean-Claude Junker, *State of the Union 2017*, European Commission, 13 September 2017, URL: https:// ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/state-union-2017-brochure_en.pdf, accesat la 18 septembrie 2017.

la Sorbona, în care a prezentat principalele propuneri pentru relansarea proiectului european. Acesta face vorbire despre crearea unei forţe comune de intervenţie până în 2020, un buget comun pentru apărare şi o doctrină comună pentru acţiune, crearea cât mai rapid cu putinţă a fondului european pentru apărare, PESCO şi completarea cu o forţă europeană de intervenţie pentru integrarea forţelor armate europene, crearea unui birou european de azil şi a unei poliţii europene a graniţelor, zona euro trebuie să fie centrul puterii economice a Europei în lume, crearea unui buget care să permită finanţarea investiţiilor comune.

Brexit. În urma alegerilor parlamentare din 8 iunie, în care partidul T. May a pierdut majoritatea parlamentară, debutul negocierilor pentru Brexit la data stabilită a fost pus sub semnul îndoielii. Totuşi, acestea au fost lansate oficial la 19 iunie, fiind stabilite şi patru aspecte majore asupra cărora dezbaterile se vor concentra:

a) drepturile cetăţenilor;

b) chestiuni financiare;

c) graniţa dintre Marea Britanie şi Irlanda de Nord;

d) alte aspecte ale separării.

În perioada iunie – septembrie 2017, s-au derulat patru runde ale negocierilor. În cadrul primei runde a negocierilor (20-22 iunie), a fost ridicată problema relocării a două agenţii ale UE, localizate, la acest moment, pe teritoriul Marii Britanii – Agenţia Europeană a Medicamentelor, respectiv Autoritatea Bancară Europeană. În cadrul celei de-a doua (20 iulie) şi de-a treia (31 august) runde a negocierilor a fost abordată problema drepturilor cetăţenilor UE şi britanici. Agenda celei de-a patra runde (28 septembrie) a inclus din nou aspecte referitoare la drepturile cetăţenilor, dar şi asupra aranjamentelor financiare şi asupra graniţei dintre Irlanda de Nord şi Marea Britanie. Referitor la problema graniţei dintre cele două entităţi, atât partea britanică, cât şi reprezentanţii UE, au căzut de acord că Irlanda se găseşte, în acest context, într-o ipostază unică, ceea ce necesită o abordare unică[19].

Unul dintre cele mai dificile puncte ale negocierilor este constituit de aşa-numita „factură” pe care Marea Britanie trebuie să o plătească pentru ieşirea din cadrul instituţional al UE. Pe de o parte, Londra urmăreşte ca aceasta să fie cât mai mică posibil, în timp ce Bruxelles cere ca aceasta să îşi respecte angajamentele asumate faţă de UE.

Spre deosebire de perioada precedentă, în ceea ce priveşte evoluţia negocierilor condiţiilor în care Marea Britanie se va retrage din cadrul UE, se remarcă o accentuare a tendinţei părţii britanice de a adopta o poziţie moderată, raţională, în care sunt luate în calcul deopotrivă avantajele şi dezavantajele desprinderii de UE şi în care sunt acceptate interesele

[19] ***, Brexit, EU Council, URL: http://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-uk-after-referendum/, accesat la 3 octombrie 2017.

comune ale părţilor. Toate acestea în ciuda persistenţei pe scena politică internă a unor opinii radicale în această direcţie sau a dificultăţii de a atinge consensul în cadrul negocierilor cu UE. Considerăm relevant în acest sens nu doar documentul asupra viitorului relaţiei UK-UE în planul securităţii, apărării şi politicii externe, ci şi discursul Theresei May la Florenţa, din 22 septembrie.

Plecând de la existenţa unui set de valori şi provocări comune la nivelul Marii Britanii şi UE, de la existenţa unei puternice interdependenţe aceasta a făcut referire la continuarea relaţiilor speciale cu UE în domeniul economic şi în cel al apărării şi securităţii[20]. De asemenea, având în vedere complexitatea raporturilor dintre cele două entităţi, atât în actuala formă, cât şi în forma ce urmează să fie stabilită în urma negocierilor şi ieşirii Marii Britanii din UE, T. May consideră că este necesară o perioadă de tranziţie de doi ani, după 29 martie 2019, pentru a asigura o trecere lină de la actuala formă a raporturilor dintre Bruxelles şi Londra, la cea post-Brexit. Pentru aceasta, T. May, menţionează că Londra este dispusă să plătească 20 de miliarde de euro în perioada de tranziţie post-Brexit, în condiţiile în care i se va permite accesul la piaţa unică a blocului comunitar.

Discursul T. May a determinat reacţii negative din partea euroscepticilor de la Londra[21], dar şi din partea negociatorului european, M. Barnier menţionând, în urma acestui discurs, că „Uniunea Europeană este dornică şi nerăbdătoare să înţeleagă mai bine cum guvernul britanic va transpune discursul prim-ministrului în poziţii de negociere”[22].

Notabil este şi faptul că, în această perioadă, guvernul britanic a făcut public un proiect de lege care urmează să reglementeze modul de funcţionare a Marii Britanii după Brexit (13 iulie). Documentul prevede abrogarea „European Communities Act/1972”, care include tratatele britanice în dreptul naţional britanic. În acest context, pierderea majorităţii parlamentare de către partidul T. May se poate dovedi relevantă, dat fiind că respectivul proiect de lege are nevoie să fie aprobat şi în forul legislativ. Astfel, divergenţele interne la nivel politic în ceea ce priveşte retragerea Marii Britanii din cadrul instituţional al UE ar putea găsi astfel un nou context în care să se manifeste. Parlamentul britanic a abrogat dreptul european într-un prim vot privind acest text la 12 septembrie, cu 326 voturi pentru şi 290 împotrivă.

---

[20] PM’s Florence Speech: a new era of cooperation and partnership between the UK and the EU, 22 September 2017, URL: https://www.gov.uk/government/speeches/pms-florence-speech-a-new-era-of-cooperation-and-partnership-between-the-uk-and-the-eu, accesat la 25 septembrie 2017.

[21] ***, „Nigel Farage, liderul Partidului pentru Independenta Marii Britanii: Theresa May vrea sa paraseasca UE “doar cu numele”, în Hotnews, 22 septembrie 2017, URL: http://www.hotnews.ro/stiri-international-22016424-nigel-farage-liderul-partidului-pentru-independenta-marii-britanii-theresa-may-vrea-paraseasca-doar-numele.htm, accesat la 26 septembrie 2017.

[22] George Sandu, „Negociatorul sef al UE cere o "perioada de clariatate" pentru a se face progrese reale privind Brexitul”, în Hotnews, 25 Septembrie 2017, URL: http://www.hotnews.ro/stiri-international-22020738-negociatorul-sef-cere-perioada-clariatate-pentru-face-progrese-reale-privind-brexitul.htm?nomobile=, accesat la 25 septembrie 2017.

O altă consecinţă a alegerilor parlamentare din Marea Britanie a fost scăderea ponderii naţionaliştilor scoţieni în legislativul Marii Britanii, ceea ce scade substanţial şansele organizării unui nou referendum pentru independenţa Scoţiei.

Dimensiunea energetică a securităţii a cunoscut, de asemenea, o serie de evoluţii notabile în perioada analizată în lucrarea de faţă. Dincolo de evoluţiile proiectului BRUA, la care am făcut referire anterior, relevante sunt şi semnficaţiile întâlnirii sub egida Iniţiativei celor Trei Mări, dar şi măsuri adoptate la nivelul UE.

Summitul Iniţiativei celor Trei Mări (6 iulie, Varşovia): invitat special D. Trump şi şefi de stat şi reprezentanţi ai acestora din 12 ţări (Austria, Bulgaria, Croaţia, Cehia, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, România, Slovacia, Slovenia şi Ungaria). Initiaţiva celor Trei Mări (M. Baltică – M. Adriatică – M. Neagră) este menită să fie un cadru pentru sprijinirea şi consolidarea cooperării şi interconectării economiilor statelor din spaţiul geografic cuprins între cele trei mări în domenii precum energie, transporturi, telecomunicaţii sau protecţia mediului.

Scopul participării preşedintelui american la summitul de la Varşovia este promovarea exporturilor de gaz petrolier lichefiat către Europa de Est (puternic dependentă de importurile de hidrocarburi ruseşti).

Dimensiunea energetică în ecuaţia securităţii europene a cunoscut o evidenţiere odată cu un nou set de sancţiuni impuse de SUA Rusiei, care ar putea afecta şi companii europene. Sancţiunile promulgate la 2 august vizează limitarea accesului la băncile americane sau excluderea de la licitaţiile publice din SUA, ceea ce deschide calea posibilităţii sancţionării grupurilor europene care sunt partenere în proiectul gazoductului Nord Stream 2, care ar trebui să aducă gaze naturale din Rusia direct în Germania, pe sub Marea Baltică ocolind Ucraina, începând cu 2019. Totuşi, până în prezent, a fost respectată înţelegerea dintre Washington şi Bruxelles ca aceste sancţiuni să nu afecteze aprovizionarea cu gaz natural a Europei. Proiectul este însă puternic criticat de state din estul Europei (Polonia), dar şi de către Bruxelles (creşte nivelul de dependenţă de importurile de gaz rusesc). În acest context, Berlinul a susţinut că este necesar ca UE să adopte contramăsuri împotriva SUA, dat fiind că îi sunt afectate proiectele energetice.

La 12 septembrie, Parlamentul European a aprobat o nouă legislaţie privind aprovizionarea cu gaze naturale a UE, care prevede crearea unui mecanism ce constrânge mai mult statele membre la cooperare în situaţia unei crize energetice[23]. Măsura este luată în contextul în care marea parte a gazului natural necesar UE este importat din Rusia, iar relaţiile

[23] ***, European Parliament legislative resolution of 12 September 2017 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council concerning measures to safeguard the security of gas supply and repealing Regulation (EU) No 994/2010 (COM(2016)0052 – C8-0035/2016 – 2016/0030(COD)) (Ordinary legislative procedure: first reading), URL: http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0327+0+DOC+XML+ V0//EN&language=EN#BKMD-13, accesat la 20 septembrie 2017.

dintre Bruxelles şi aceasta sunt tensionate pe fondul crizei ucrainene încă din 2015.

Evoluţii semnificative se conturează şi pe arena politică spaniolă. La 9 iunie, **Catalonia** decide unilateral organizarea unui referendum. La 7 septembrie, Curtea Constituţională a Spaniei a declarat ilegală organizarea referendumului pentru independenţa Cataloniei. Motivul invocat este încălcarea prevederilor Constituţiei Spaniei, care menţionează că aceasta este indivizibilă. Au urmat manifestaţii de stradă ale catalanilor, care solictau independenţa faţă de Madrid. În ciuda opoziţiei autorităţilor centrale de la Madrid şi a sprijinului oferit acestora de ceilalţi actori europeni, finele lunii septembrie găseşte Spania într-o veritabilă criză internă, cu frecvente manifestaţii de stradă, militanţi favorabili secesiunii care au ocupat secţiile de votare, blocarea sistemului electronic de votare de către Madrid etc.

În ceea ce priveşte UE, este important de urmărit în continuare modul în care va fi reformată UE sub influenţa propunerilor recente, în special în plan economic şi în cel al apărării. De asemenea, continuă să rămână de interes tendinţele anumitor state, în special a celor din Grupul de la Vişegrad, de a se opune liniilor directoare impuse de Bruxelles, dar şi a impactului asupra acestora a măsurilor adoptate de UE pentru încălcare valorilor fundamentale. În egală măsură, considerăm relevante evoluţia negocierilor pentru desprinderea Marii Britanii de UE, dar şi a referendumului ce urmează să aibă loc la 1 octombrie în Catalonia.

CAPITOLUL 2: ORIENTUL MIJLOCIU ŞI NORDUL AFRICII

Evoluţii de securitate în Orientul Mijlociu

Dr. Mirela ATANASIU

Perioada de referinţă, iunie – septembrie 2017, a fost plină de provocări pentru regiunea Orientului Mijlociu, pe fondul terorismului islamist încă efervescent în Siria şi Irak, evoluţiei programului nuclear al Iranului, a regimurilor dictatoriale care acţionează în detrimentul drepturilor omului şi a interesului propriilor cetăţeni, implicării marilor puteri în regiune în lupta pentru resurse şi în contextul „pacificării" regionale, crizei refugiaţilor în continuă dinamică, perspectivei aplicării unei soluţii cu două state în ca posibilă rezolvare a conflictului arabo-israelian şi în acest context a evoluţiei relaţiilor Israelului cu lumea arabă, precum şi crizelor interstatale (precum cea a Qatarului) datorate tendinţelor hegemonice ale unor state în contextul re-aşezării generale a balanţei regionale de putere.

În cele ce urmează vom aborda doar unele dintre problemele amintite mai sus pe care le considerăm mai relevante pentru perioada analizată.

Evoluţia relaţiilor dintre actorii statali implicaţi pe frontul de luptă anti-islamist din Siria

Pe plan global, perioada de analiză a început în forţă cu declaraţia Federaţiei Ruse că „unul dintre avioanele sale de luptă a interceptat un bombardier american care zbura în apropiere de graniţa sa cu Marea Baltică şi un alt avion rusesc a interceptat un avion de patrulare norvegian al NATO în Marea Barents"[24]. Incidentele din **6 iunie 2017** au venit la o zi după ce Muntenegru a aderat în mod oficial la NATO, devenind al 29-lea membru al acesteia. Aceasta se întâmpla după ce NATO şi SUA criticaseră în repetate rânduri Rusia pentru ceea ce occidentalii au denumit „acţiuni periculoase efectuate de către avioanele ruse de război"[25] în ultimele luni şi chiar ani.

Constatăm astfel că marile puteri militare SUA şi Federaţia Rusă duc un duel strategic care include tatonări continue în plan politico-diplomatic şi acţiuni militare la limita legalităţii în teritorii contigue frontierelor adversarului sau ale altor state unde acestea îşi proiectează puterea şi influenţa. Una dintre formele de manifestare ale acestui duel este şi războiul proxy care se duce la momentul actual în Siria.

---

[24] ***, „Russian Fighter Jets Intercept U.S. Bomber, Norwegian Patrol Plane", RFE/RL, June 06, 2017, URL: https://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/russia/2017/russia-170606-rferl02.htm?_m=3n%2e002a%2e2032%2 eml0ao0696k%2e1vbu, accesat la 08.06.2017.

[25] Ibidem.

De altfel, principalii actori statali (SUA, Rusia, Iranul şi Turcia) ce şi-au stabilit ca interes comun combaterea terorismului islamist în Siria sunt aliaţi de convenienţă în procesul de negociere a „pacificării Siriei” deoarece aceştia au puţine valori comune şi nici o viziune mai largă, ei fiind uniţi de ceea ce vor să împiedice şi nu de ceea ce vor să creeze. De fapt, toţi aceştia folosesc Siria ca proxy pentru a-şi proiecta propria putere în regiune.

Un exemplu al manifestării războiului proxy, dintre primele două mari puteri militare ce-şi dispută „terenul de joacă” sirian, este cel din data de **19 iunie 2017,** când după ce un avion de luptă american al forţelor coaliţiei anti-islamiste a intervenit într-o acţiune aer-aer în spaţiul aerian sirian doborând o dronă a forţelor siriene pro-regim, care deschisese focul asupra forţelor de coaliţie din Siria, au urmat anterior o serie de declaraţii diplomatice agresive reciproce şi acţiuni intimidante ale forţelor ruse şi americane.

Deşi, reacţia imediată post-eveniment a Comandamentului Central al SUA care supraveghează operaţiunile militare americane din Orientul Mijlociu a fost emitere unei declaraţii în care să se sublinieze că „misiunea sa (a coaliţiei antiteroriste, n.a.) este de a învinge forţele islamiste din Irak şi Siria, dar forţele proprii îşi rezervă întotdeauna dreptul de a se apăra împotriva oricărei ameninţări”[26], şi „coaliţia nu încearcă să lupte împotriva regimului sirian, a forţelor ruse sau a celor pro-regim”[27], în răspuns, oficialii Federaţiei Ruse, catalogau doborârea avionului sirian drept „un act de agresiune”[28], în contextul în care forţele ruse susţineau că „forţele de coaliţie nu au utilizat canalul de comunicare deschis anterior printr-o linie telefonică pentru a preveni confruntările militare accidentale dintre cele două mari puteri aeriene în spaţiul aerian sirian”[29]. Ca urmare a faptului că americanii nu au folosit această punte de comunicare pentru a-i informa pe oficialii ruşi că urmau să execute aceste acţiuni aeriene, Kremlinul ameninţa că, pe, viitor va trata drept ţinte militare avioanele coaliţiei conduse de SUA ce survolează spaţiul aerian sirian. Oficialii americani au răspuns că „se vor apăra pe ei înşuşi şi pe partenerii dacă vor fi ameninţaţi”[30]. Schimbul de discursuri acide a continuat o lungă perioadă de timp între cei doi combatanţi ai frontului sirian, dar fără alte escaladări notabile în această perioadă.

Doborârea avionului sirian de către americani a fost decisă în contextul în care forţele siriene loiale regimului Bashar-al-Assad i-au atacat pe luptătorii sprijiniţi de coaliţia condusă de

---

[26] Carla Babb, Rikar Hussein, US Shoots Down Pro-regime Drone that Fired upon Coalition Forces in Syria, June 08, 2017, URL: https://www.globalsecurity.org/military/library/news/2017/06/mil-170608-voa08.htm?_m=3n%2e002a%2e2034%2eml0ao0696k%2e1vdj, accesat la 10.06.2017.
[27] Ibidem.
[28] Ken Bredemeier, Peter Heinlein, US Reacts Forcefully to Russian Threat to Treat US Planes in Syria as 'Targets', June 19, 2017, URL: https://www.globalsecurity.org/military/library/news/2017/06/mil-170619-voa08.htm?_m=3n%2e 002a%2e2043%2eml0ao0696k%2e1voa, accesat la 20.06.2017.
[29] Ibidem.
[30] Ibidem.

SUA, dar răspunsul american a venit după ce Iranul a lansat rachete balistice în fortificaţiile organizaţiei teroriste Stat Islamic din estul Siriei, în represalii pentru o serie de atacuri[31], comise de extremiştii islamişti în Teheran la începutul lunii iunie 2017, care au ucis 17 persoane. De asemenea, ulterior, nave iraniene au avut şi o serie de apropieri periculoase pe mare de navele americane[32], câteodată soldaţii americani fiind nevoiţi să deschidă foc de avertizare. Doborârea dronei siriene consider că a fost o acţiune de avertizare la adresa tuturor susţinătorilor lui Bashar al-Assad, inclusiv a Rusiei şi Iranului.

De altfel, acest moment a constituit o avanpremieră a angajamentului american în atacuri aer-aer în Siria, însemnând o escaladare a conflictului sirian care se prelungeşte de mai mult de 6 ani. De fapt, a fost prima dată, după o lungă perioadă, când o aeronavă americană a doborât un avion al unei alte ţări în luptă aeriană, ultimul eveniment de acest tip fiind înregistrat în 1999, când un F-16 american a doborât un MIG-29 sârb în timpul campaniei aeriene din Kosovo.

Ulterior, părea că va avea loc un reviriment al relaţiilor dintre SUA şi Rusia ce ar fi constituit şi o ameliorare a situaţiei din Siria, când, la **7 iulie 2017**, în cadrul unei întâlniri bilaterale desfăşurate în cadrul Summit-ului G-20, preşedinţii american şi rus au ajuns la un acord privind încetarea focului în sud-vestul Siriei, care urma să intre în vigoare la **9 iulie**[33]. În tabloidul rus *Komsomolskaya Pravda* a apărut un articol cu titlul „Putin şi Trump au găsit drumul către pace în Siria şi Ucraina"[34], iar agenţia de presă *RIA Novosti* îl cita pe senatorul Franz Klintsevich spunând că întâlnirea a avut drept scop „redeschiderea uşii baricadate a relaţiilor ruse şi americane şi suspendarea întrebărilor cu privire la compatibilitatea personală a celor doi lideri"[35]. Acesta s-a demonstrat a fi doar un moment, iar întâlnirea ulterioară, din **17 iulie 2017**, dintre oficialii americani şi ruşi, de exemplu, în cadrul căreia nu s-a reuşit găsirea unei soluţii la un litigiu privind închiderea misiunii diplomatice ruse din Statele Unite reprezintă o dovadă clară. Mai mult, două zile mai târziu, Congresul SUA a adoptat o legislaţie care extindea sancţiunile împotriva Rusiei şi limita capacitatea lui Trump de a elimina sancţiunile deja existente[36]. Ulterior, în răspuns la reînnoirea sancţiunilor americane, la **30 iulie 2017**, Kremlinul anunţa că 755 diplomaţi americani

---

[31] Ken Bredemeier, Peter Heinlein, „US Reacts Forcefully to Russian Threat to Treat US Planes in Syria as 'Targets'", Global Security, June 19, 2017, URL: https://www.globalsecurity.org/military/library/news/2017/06/mil-170619-voa08.htm?_m=3n %2e002a %2e2043%2eml0ao0696k%2e1voa, accesat la 20.06.2017.
[32] Carla Babb, „US Warship Fires Warning Shots at Iranian Military Vessel", Global Security, 25 iulie 2017, URL: https://www.globalsecurity.org/military/library/news/2017/07/mil-170725-voa01.htm?_m=3n%2e002a%2e2072%2em l0ao0696k%2e1wn7, accesat la 30.07.2017.
[33] ***, „Police Struggle to Gain Control of Streets after First Day of G20 Summit", Radio Free Europe, 8 iulie 2017, URL: https://www.rferl.org/a/g20-hamburg-protests-riot-police-injuries-anticapitalist/28601139.html, accesat la 15.07.2017.
[34] A se vedea detalii în: Damien Sharkov, „Trump meets Putin: how Russia's press reacted to G20 talk", Newsweek, 8 iulie 2017, URL: http://www.newsweek.com/trump-meets-putin-how-russias-press-reacted-g20-talk-633804, accesat la 15.07.2017.
[35] Ibidem.
[36] Adam Berry, Andrew Harrer-Pool, „The U.S. and Russia: A Lesson in Asymmetry", Stratfor, 28 iulie 2017, URL: https://worldview.stratfor.com/article/us-and-russia-lesson-asymmetry, accesat la 30.07.2017.

vor fi expulzaţi din Rusia până la **1 septembrie 2017**[37].

În perioada analizată, s-a observat o diminuare a implicării SUA în Siria. Puterile negociatoare rămase, respectiv, Rusia, Iranul şi Turcia au desfăşurat, în **3 iulie 2017,** a cincea rundă de negocieri de pace în capitala kazahă, Astana, pentru a detalia un plan de constituire a unor zone sigure în Siria. Totuşi, nu s-a reuşit stabilirea acestor zone la respectiva întâlnire. Ulterior, la **10 iulie**, o încetare a focului în trei guvernorate din sud-vestul Siriei a fost anunţată, la scurt timp, după ce au avut loc o serie de întâlniri între ruşi şi americani în Iordania[38], stabilindu-se, în respectivul cadru, că ofiţerii ruşi vor monitoriza încetarea focului. Abia la **14 septembrie 2017**, Rusia, Turcia şi Iranul au ajuns la o înţelegere asupra instalării unei zone de de-escaladare a conflictului în provincia Idlib[39]. Cu aceste noi măsuri, putem considera că Siria este mai aproape de o soluţionare parţială a conflictului deşi oportunitatea de securitate creată prin acest nou aranjament este încă fragilă, situaţia putându-se modifica de la moment la moment în funcţie de interesele actorilor statali sau nonstatali implicaţi.

În acest context, se observă că, situaţia actuală a aranjamentului din Siria a ajuns să fie dictată de Rusia, inclusiv în stabilirea zonelor de încetare a focului şi de de-escaladare, în timp ce SUA au jucat doar un rol secundar (până în prezent, acest aranjament a constituit, totuşi, singurul caz de coordonare reuşită între administraţia Trump şi Rusia). Contribuţia Statelor Unite la acest aranjament de securitate se referea în mare măsură la încercarea sa de a apăra interesele celor doi aliaţi principali ai săi - Israel şi Iordania - prin lansarea punerii în aplicare a încetării focului şi stabilirea unei zone de de-escaladare în sudul Siriei. Astfel, Iordania, al cărei scop imediat este stabilitatea şi calmul în sudul Siriei, a fost mulţumită de aranjament, dar Israelul, nu s-a mulţumit cu promisiunile ruşilor de a ţine trupele iraniene la mai mult de 30 de kilometri de frontierele Înălţimilor Golan. În ciuda susţinerii americane, acordul nu îndeplineşte cerinţele israeliene privind eliminarea forţelor iraniene şi a aliaţilor din Siria.

Cu ocazia aceleaşi runde de negocieri, Iranul a fost propus ca potenţial monitor pentru zona de de-escaladare din provincia centrală Homs, numai că „rebelii au refuzat orice cooperare cu forţele Teheranului în zonă”[40]. Una din dorinţele iraniene de implicare în evenimentele care au avut loc în perioada de analiză în teritoriul războiului sirian, este şi solicitarea Brigăzii Ansar Al-Marja'iya, care face parte din Miliţiile Iraniene din Irak şi Siria (IMIS) înaintată, în **iulie**

---

[37] Ken Bredemeier, „Putin Tells 755 US Diplomats to Leave Russia”, Global Security, 30 iulie 2017, URL: https://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/russia/2017/russia-170730-voa01.htm?_m=3n%2e002a%2e2076 %2 eml0ao0696k%2e1wso, accesat la 01.08.2017.

[38] Maria Dubovikova, „Prospects for the upcoming Astana talks on Syria”, Arab News, 11 august 2017, URL: http://www.arabnews.com/node/1142776/columns, accesat la 15.08.2017.

[39] Syria Situation Update: Russia, Turkey, Iran agree on September 14 on de-escalation zone in Idlib Province, Max Security, September 19, 2017.

[40] ***, „Key powers thrash out safe zones plan at Syria talks”, AFP, 5 iulie 2017, URL: http://english.alarabiya.net/en/ News/middle-east/2017/07/05/Key-powers-thrash-out-safe-zones-plan-at-Syria-talks.html, accesat la 12.07.2017.

2017, biroului prim-ministrului irakian Haider Al-Abadi de acordare a permisiunii de a intra în Siria până la o adâncime de 30 de kilometri[41] pentru a dezrădăcina militanţii Daesh din satele din apropierea graniţei dintre Irak şi Siria. De asemenea, în aceeaşi lună, grupul militant libanez Hezbollah (proxy al Iranului) şi armata siriană, lansează în comun o operaţiune militară pentru a elimina grupurile jihadiste din zona Arsal[42], lângă graniţa dintre Liban şi Siria.

De altfel, implicarea iraniană în creştere în Siria şi rolul pe care Rusia îl atribuie Iranului în modelarea viitorului aranjament politic în acest stat a fost problema centrală discutată în întâlnirea dintre premierul Netanyahu şi preşedintele Putin din **23 august 2017**[43], partea israeliană considerând că această tendinţă reprezintă o ameninţare la adresa securităţii Israelului şi a regiunii pe ansamblu. De fapt, aceasta este pentru prima dată când Iranul a intervenit cu forţe militare semnificative pe teritoriul altui stat, situaţie cu atât mai neaşteptată, cu cât Siria şi Iran nu au frontieră convenţională. Intervenţia în Siria este un nou tip de mandat pentru Gărzile Revoluţionare, ale căror trupe terestre, împreună cu trupele de sol ale armatei iraniene regulate, sunt implicate în lupta împotriva unui alt stat. Tot pentru prima dată, Iranul a cooperat militar, pe un câmp de luptă, cu Rusia.

Ce este reprezentativ pentru această perioadă este faptul că Iranul a lansat rachete împotriva ţintelor Statului Islamic din Siria ceea ce, pe fondul intensificării implicării şi la sol a Gărzii Revoluţionare Iraniene (ICRG) a dus la amplificarea tensiunilor dintre coaliţia condusă de SUA[44] şi forţele ruse şi iraniene ce sprijină regimului sirian. De asemenea, şi tensiunile dintre rivalii vechi, respectiv Arabia Saudită şi Iran au crescut ca urmare a intensificării implicării iraniene în Siria şi, cu atât mai mult, după ce Arabia Saudită şi partenerii ei din Golf au întrerupt legăturile cu Qatarul, justificând în parte această acţiune ca fiind o consecinţă a asocierii statului qatarian cu Iranul cunoscut a având legături cu spijinul organizaţiilor teroriste.

În răspuns la creşterea influenţei şi implicării Iranului în regiune, un alt război proxy se anunţă la orizont a fi iniţiat pe teritoriul sirian între Iran şi Israel în contextul nemulţumirii oficialilor israelieni legată de faptul că Iranul câştigă capital de putere în Orientul Mijlociu şi se mobilizează pentru a câştiga calitatea de lider în cadrul realinierii regionale care se anunţă a avea loc. Un indicator al acestei situaţii preconizate este faptul că o delegaţie condusă de şeful Mossad, Yossi Cohen, a vizitat Washingtonul la **15 august,** întâlnire în cadrul căreia Cohen a

---

[41] ***, „Iran's IMIS ask Abadi for permission to enter Syria", The Baghdad Post, July 03, 2017, URL: http://www.thebaghdadpost.com/en/story/13902/Iran-s-IMIS-ask-Abadi-for-permission-to-enter-Syria, accesat la 05.07.2017.

[42] ***, „Syria profile – Timeline", BBC News, 5 august 2017, URL: http://www.bbc.com/news/world-middle-east-14703995, accesat la 06.08.2017.

[43] Zvi Magen, Udi Dekel, Sima Shine, „Russia in Syria: Between Iran and Israel", INSS Insight No. 970, September 3, 2017, URL: http://www.inss.org.il/publication/iran-israel-russia-syria/, accesat la 05.09.2017.

[44] ***, „Iran Revolutionary Guards Predicted to React Angrily to Trump Comments in Riyadh", Sputnik News, 24 mai 2017, https://sputniknews.com/middleeast/201705241053912921-iran-revolutionary-guards-trump-saudi-arabia, accesat la 20.06.2017.

exprimat nemulţumirea Israelului faţă de modalitatea de acţiune a SUA şi Rusiei în criza siriană[45], care au agreat implicarea Iranului în această chestiune. De altfel, în cadrul întâlnirii, israelienii au depus eforturi în a convinge SUA să se abţină de la abandonarea completă a arenei siriene în favoarea Rusiei, şi indirect a Iranului. De asemenea, tot pe fondul acestei nemulţumiri a Israelului, la **23 august 2017**, a avut loc o întâlnire dintre premierul Benjamin Netanyahu şi preşedintele Vladimir Putin la Soci. Problema centrală discutată a fost creşterea implicării iraniene în Siria şi rolul pe care Rusia îl atribuie Iranului în modelarea viitorului aranjament politic în statul sfâşiat de război[46]. Înainte de întâlnire, Israelul a trimis mesaje administraţiei ruse relevând faptul că prezenţa iraniană continuă în Siria a reprezentat o ameninţare concretă la securitatea Israelului.

Nu numai SUA, Iranul sau Federaţia Rusă au apelat la forţele lor aeriene pentru a efectua atacuri în Siria, în perioada nominalizată (iunie – septembrie 2017), ci şi Israelul. Astfel, în **7 septembrie 2017**, o aeronavă israeliană a efectuat o serie de lovituri aeriene asupra unei instalaţii de arme din Siria, situată lângă Masyaf, responsabilă de producerea armelor chimice şi de depozitarea rachetelor de suprafaţă. Aceasta se întâmpla după ce 10 proiectile lansate din Siria au lovit teritoriile ocupate din Înălţimile Golan[47]. Totuşi, pentru Israel, acest tip de acţiuni nu este unul nou utilizat asupra Siriei, Israelul efectuând multiple atacuri aeriene din 2011 până în prezent, majoritatea acestora vizând convoaie de arme sau depozite ale organizaţiei considerate de Israel ca fiind teroristă - *Hezbollah*[48] – susţinătoare cheie a regimului sirian. De altfel, efortul militar şi diplomatic prioritar al Israelului ţinteşte Siria, iar loviturile aeriene au scopul de a împiedica transferul sistemelor de arme din Iran către Hezbollah. Drept răspuns, Siria a ameninţat Israelul cu „repercusiuni grave" sub forma unor atacuri, considerând că atacurile israeliene reprezintă o „încercare disperată"[49] de a sprijini grupările teroriste din Siria.

Ministrul apărării Federaţiei Ruse declara, în ultima jumătate a lunii iunie 2017, că „ostilităţile în teatrul de luptă sirian sunt duse şi de navele ruseşti desfăşurate în Marea Mediterană care au lansat rachete de croazieră asupra ţintelor Daesh[50] din vestul provinciei

[45] Jonathan Spyer, „Israel Is Going to War in Syria to Fight Iran", Foreign Policy, 28 septembrie 2017, URL: http://foreignpolicy.com/2017/09/28/israel-is-going-to-war-in-syria-to-fight-iran/, accesat la 30.10.2017.
[46] Zvi Magen, Udi Dekel, Sima Shine, „Russia in Syria: Between Iran and Israel", INSS Insight No. 970, Tel Aviv University, September 3, 2017, URL: http://www.inss.org.il/publication/iran-israel-russia-syria, accesat la 05.09.2017.
[47] ***, „Israel carries out airstrike against Syria after projectiles fired", The Telegraph, 24 June 2017, URL: http://www.telegraph.co.uk/news/2017/06/24/israel-carries-airstrike-against-syria-projectiles-fired, accesat la 26.06.2017.
[48] Organizația Hezbollah, deși este libaneză, este derivată din Gărzile Gărzii Revoluționare Iraniene (IRCG), la începutul anilor 1980, fiind cunoscută pentru instigare în războiul sirian prin sprijinirea lui Bashar Al-Assad și urmărirea interesului Teheranului în Orientul Mijlociu.
[49] ***, „Syria warns of 'serious repercussions' after Israeli airstrikes", Iran Press TV, Jun 26, 2017, URL: https://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/syria/2017/syria-170626-presstv01.htm?_m=3n%2e002a%2e2049% 2eml0ao0696k%2e1vw0, accesat la 28.06.2017.
[50] Acronimul arab al organizației teroriste Stat islamic.

siriene Hama”[51]. De asemenea, în aceeaşi perioadă, acelaşi oficial declara că „Rusia a efectuat şi o campanie de bombardament aerian împotriva poziţiilor teroriste din Siria, la cererea guvernului sirian”[52], ocazie cu care a început să se vehiculeze ideea că liderul Daesh, Abu Bakr al-Baghdadi, a fost ucis în urma unei astfel de incursiuni. Ulterior, la sfârşitul lunii septembrie 2017, organizaţia teroristă Stat Islamic a lansat o înregistrare audio a liderului său, Abu Bakr al-Baghdadi, care contrazicea ideea despre moartea sa şi în care acuza SUA de laşitate în faţa Rusiei şi de lipsa „voinţei de a lupta”[53]. De altfel, serviciile de informaţii irakiene şi kurde[54] declarau încă din luna iulie că liderul terorist nu este mort.

În ce priveşte Rusia, cu referire la tensiunile regionale dintre Iran şi Israel, consider că, la momentul actual, este necesar ca administraţia de la Kremlin să caute cel mai bun echilibru între contribuţia importantă a Iranului la coaliţia pro-Assad pe care o conduce şi atenţia faţă de interesele israeliene care sunt ameninţate de extinderea influenţei Iranului în Siria. De altfel, Moscova estimează că „actualele tendinţe opuse rezultate din interesele celor doi rivali, respectiv comportamentul iranian în Siria şi preocupările israeliene pot conduce, în cele din urmă, la acţiunea militară israeliană, element care ar putea schimba întreaga imagine şi ar putea submina fundaţia deja şubrezită a regimului Assad”[55], care consideră Rusia că stă la baza soluţionării politice pe care aceasta o vede în direcţia rezolvării crizei din Siria.

În perioada de analiză iunie – septembrie 2017, Turcia este un alt actor statal implicat în gestionarea păcii siriene, pe lângă ceilalţi trei a căror acţiuni în respectivul teatru de operaţii au fost deja specificate.

Deşi forţele armate turce au început intervenţia militară directă în Siria din 24 august 2016, administraţia turcă declarând că urmăreşte ca obiectiv imediat distrugerea Daesh, poziţia sa oficială este împotriva guvernului lui Bashar al-Assad. De altfel, încă de la începutul crizei siriene în 2011, turcii au adăpostit membrii ai Armatei Libere Siriene, principalul grup oponent forţelor guvernamentale siriene actuale (*Free Syrian Army*), oferindu-i o zonă sigură şi o bază de operaţiuni pe teritoriul propriu. De asemenea, împreună cu Arabia Saudită şi Qatarul, statul turc a furnizat rebelilor arme şi alte echipamente militare.

Guvernul turc promovează ideea conform căreia Partidul Uniunii Democrate (PYD),

---

[51] ***, „Russia fires cruise missiles at Daesh in Syria, doesn't inform US”, Iran Press TV, Jun. 23, 2017, URL: https://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/syria/2017/syria-170623-presstv02.htm?_m=3n%2e002a%2e204 7% 2eml0ao0696k%2e1vth, accesat la 26.06.2017.
[52] Idem.
[53] Martin Chulov, „Isis releases new recording of leader Abu Bakr al-Baghdadi”, The Guardian, 28 septembrie 2017, URL: https://www.theguardian.com/world/2017/sep/28/isis-releases-new-recording-of-leader-abu-bakr-al-baghdadi, accesat la 30.09.2017.
[54] Josie Ensor, Luna Safwan, „Isil leader Baghdadi 'definitely still alive', say Iraqi and Kurdish intel chiefs”, The Telegraph, 17 iulie 2017, URL: http://www.telegraph.co.uk/news/2017/07/17/isil-leader-baghdadi-definitely-still-alive-say-iraqi-kurdish, accesat la 20.07.2017.
[55] Zvi Magen, Udi Dekel, Sima Shine, „Russia in Syria: Between Iran and Israel”, INSS Insight No. 970, Tel Aviv University, September 3, 2017, URL: http://www.inss.org.il/publication/iran-israel-russia-syria, accesat la 05.09.2017.

partidul politic principal al Sistemului Federal Democrat din Siria de Nord şi Unităţii de Protecţie a Poporului (YPG), respectiv grupul de conducere al forţelor democratice siriene SDF, încearcă să „purifice" etnic teritorii care nu aparţin kurzilor, drept pentru care un obiectiv secundar al Ankarei în Siria este decimarea forţelor kurde existente. În acest context, la **26 iunie 2017,** oficialii kurzi sirieni îşi exprimau îngrijorarea că „armata turcă va ataca Afrin sau Til Rifaat în nordul Siriei, cu sprijinul tacit al guvernului sirian şi al Rusiei"[56], fapt ce s-a şi întâmplat la **28 iunie**, când artileria turcă plasată la frontieră, a lansat proiectile în Siria, după ce luptătorii kurzi ai YPG au atacat forţele Armatei Libere Siriene (FSA) sprijinite de Ankara. Pe **19 septembrie 2017**, preşedintele Recep Tayyip Erdoğan, accentua încă o dată ideea tendinţei de purificare etnică realizată de kurzi, într-o declaraţie dată cu ocazia celei de-a 72-a sesiuni a Adunării Generale a ONU de la New York susţinând că „evenimentele ne-au determinat să facem această intervenţie militară"[57], încercând să justifice bombardamentele turce asupra arealelor de la frontiera cu Siria. Ambele părţi, turcii şi forţele kurde, sunt aliaţi ai SUA, iar tensiunile în creştere dintre aceştia în Siria de Nord-Vest deschid un alt front în conflictul multilateral, în care puterile externe joacă roluri importante.

Luna septembrie se finaliza cu ştirea că „Parlamentul Turciei a aprobat extinderea mandatului care permite desfăşurarea de trupe în Irak şi Siria, în cazul în care se confruntă cu ameninţările la adresa securităţii naţionale"[58]. Această decizie a fost luată cu două zile înainte de referendumul organizat privind independenţa în regiunea kurdă semi-autonomă a Irakului - un vot denunţat de Ankara ca fiind o greşeală şi o ameninţare la adresa securităţii şi stabilităţii regionale.

Implicarea sa nu a fost numai militară, ci şi umanitară prin oferirea de refugiu dizidenţilor sirieni. De altfel, la **28 septembrie 2017,** Turcia găzduia aproximativ 3,18 milioane refugiaţi sirieni[59]. În ce priveşte activitatea diplomatică a Turciei pentru pacificarea Siriei în această perioadă putem menţiona contribuţia sa în cadrul celei de-a 5-a reuniuni de la Astana în urma căreia au fost stabilite (alături de Rusia şi Iran), unele zone de de-escaladare a conflictului sirian, precum cea din guvernoratul Idlib. De asemenea, tot la **28 septembrie,** Preşedintele rus Vladimir Putin a purtat discuţii cu preşedintele turc Recep Tayyip Erdogan la Ankara, Turcia, pentru a discuta despre stabilirea şi monitorizarea unei zone libere de luptă în Siria.

Pe ansamblu, Turcia încearcă să îşi normalizeze legăturile cu celelalte puterile regionale, deoarece în măsura în care ca să poată juca un rol important în restructurarea regiunii, este

[56] ***, „Syrian Kurds worry Russia, Assad made deal with Turkey against Rojava", ARA News, 24 iunie 2017, URL: http://aranews.net/2017/06/syrian-kurds-worry-russia-assad-made-deal-turkey-rojava/, accesat la 30.06.2017.
[57] Statement by His Excellency Recep Tayyip Erdogan President of the Republic of Turkey at the 72nd Session of the General Assembly New York, Organizația Națiunilor Unite, 19 september 2017, p. 1, URL: https://www.youtube.com/watch?v=4xSzvzl7RSM, accesat la 22.09.2017.
[58] ***, „Turkey extends troops' deployment in Iraq and Syria", Al Jazeera, 24 septembrie 2017, URL: http://www.alja zeera.com/news/2017/09/turkey-extends-troops-deployment-iraq-syria-170923232041669.html, accesat la 26.09.2017.
[59] ***, „Syria Regional Refugee Response. Inter-agency Information Sharing Portal", UNHCR; 28 septembrie 2017, URL: http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224, accesat la 30.09.2017.

necesară o perioadă de timp de „bună purtare” pentru a „adormi” suspiciunile cu privire la adevăratele motive ale implicării Ankarei în geopolitica Orientul Mijlociu.

Concluzii

Frontul de luptă anti-islamist evoluează sensibil în funcţie de acţiunile actorilor statali cu influenţă în regiune care îşi promovează interesele divergente, ceea ce determină ca stabilitatea Siriei să rămână un deziderat pe termen lung, dincolo de lupta antiteroristă dusă aici. Totuşi, deşi, tentative ale extremiştilor islamişti de reacumulare de teritorii sau puncte strategice pe frontul sirian au existat continuu, precum cea din 28 septembrie 2017, popularizată de agenţia de ştiri Amaq (cunoscută ca având legături cu ISIL) care anunţa că grupuri de asalt ale Stat Islamic, sprijinite de tancuri de luptă şi soldaţi înarmaţi cu arme grele, atacau forţele guvernamentale în câteva puncte de pe autostrada Palmyra-Deir Ezzor, principala linie de alimentare guvernamentală către oraşul Deir Ezzor[60], se pare că, pe ansamblu, organizaţia Stat Islamic este depăşită militar în Siria şi în virtuala sa capitală[61], pe fondul atacurilor susţinute ale frontului anti-islamist, fapt demonstrat de faptul că luptătorii săi se retrag şi/sau se reintegrează în populaţia civilă.

Întrebarea care se pune nu mai este dacă Raqqa va cădea, ci ce se va întâmpla militar în Siria după acest moment. Unii specialişti vorbeau la începutul lunii iunie despre retragerea teroriştilor islamişti înspre Egipt[62], datorită climatului prielnic existent pentru aceştia ca urmare a vidului de securitate din acest stat. Alţii pun accent pe rolul destabilizator al Iranului în regiune şi pe ce ar putea face în Siria post-ISIL. Alte voci occidentale[63] susţineau în iulie 2017 că imaginea strategică de ansamblu este alarmantă: SUA s-au stabilit pentru o prezenţă pe perioadă nedeterminată în nord-estul Siriei, în mijlocul unei regiuni tulburate şi neprietenoase, neavând o cale de scăpare aparentă. Rusia se va implica în criza siriană cel puţin atâta vreme cât americanii îşi menţin influenţa în acest spaţiu, sau până la realizarea unui acord tacit sau vocal între cele două asupra unei eventuale reîmpărţiri a sferelor de influenţă regionale şi/sau globale care să convină marilor puteri.

Opinia mea este că şi Turcia, ca şi SUA, a avut o implicare mai slabă în sensul pacificării Siriei, pe fondul evoluţiei critice a problemelor sale interne, dar s-a implicat mai mult militar împotriva forţelor kurde în teritoriul sirian pe care le consideră ca fiind o ameninţare directă la adresa securităţii sale naţionale.

[60] ***, „Syrian War Report – September 29, 2017: ISIS goes All in to cut off Palmyra-deir Ezzor Highway”, South Front, 29.09.2017, accesat la 22.09.2017.
[61] ***, „US-backed fighters 'seize 80% of Raqqa from Islamic State'”, The Guardian, 20 septembrie 2017, URL: https://www.theguardian.com/world/2017/sep/20/us-backed-fighters-seize-80-per-cent-raqqa-from-islamic-state-syria, accesat la 22.09.2017.
[62] Albaraa Abdullah, „IS loses ground in Sinai, searches for other foothold in Egypt”, Al-Monitor, 26 iunie 2017, URL: https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/06/egypt-isis-cells-attacks-copts.html, accesat la 30.06.2017.
[63] Sam Heller, „Washington's Dead End in Syria”, Foreign Affairs, 18 iulie 2017, URL: https://www.foreignaffairs.com/ articles/syria/2017-07-18/washingtons-dead-end-syria?cid=nlc-fa_twofa-20170720, accesat la 20.07.2017.

De asemenea, Iranul încearcă să-şi folosească forţa în Siria pentru a-şi realiza interesele naţionale prin pregătirea de exploatare a vidului de putere rămas în urma apropiatei înfrângeri a Daesh în spaţiul sirian şi irakian. Unul dintre scopurile Iranului este acela de construire a unui coridor de control şi influenţă care să-i permită mutarea trupelor şi a armelor iraniene către Siria şi Liban, Hezbollah fiind liantul său care consider că reprezintă unul dintre instrumentele de forţă care face parte din planul ambiţios de implementare a marii strategii expansioniste şi agresive, de tip neoimperialist, a Iranului în regiunea Orientului Mijlociu Extins.

Interesele Turciei şi Iranului sunt mult mai ambiţioase decât cele ale SUA sau Rusia, deoarece, pe când acestea sunt recunoscute ca fiind printre cele mai bine clasate puteri militare ale lumii, Turcia şi Iranul reprezintă puteri militare cu pretenţii regionale. Consider că la momentul de faţă Iranul are câteva avantaje geostrategice importante (putere nucleară, stabilitate în plan intern, susţinerea efectivă a Rusiei, Qatarului etc.) comparativ cu Turcia (crize politice şi instabilitate internă, volum mare de refugiaţi găzduiţi, ţintă permanentă a atacurilor teroriste deşi stat NATO etc.), ceea ce îl face pe primul un candidat mai avansat în lupta pentru obţinerea dominaţiei strategice în Orientul Mijlociu pe termen mediu şi lung.

Criza din Qatar

Qatarul este un stat de mici dimensiuni situat geografic pe coasta de vest a Golfului Persic, ocupând o mică peninsulă deşertică care se extinde în vecinătatea Peninsulei Arabiei. Principalii săi vecini sunt: Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite şi Bahrainul. A se vedea figura de mai jos.

Figura nr. 1 - Qatar şi vecinii săi[64]

[64] Tyler Durden, „It's A "Geopolitical Earthquake": A Stunned World Responds after Saudi Alliance Cuts All Ties with Qatar", Zero Hedge, 5 iunie 2017, URL: http://www.zerohedge.com/news/2017-06-05/its-geopolitical-earthquake-stunned-world-responds-after-saudi-alliance-cuts-all-tie, accesat la 10.06.2017.

Qatarul deţine una dintre cele mai mari rezerve de petrol şi gaze naturale din lume. Datorită bogăţiei sale în petrol, rezidenţii ţării se bucură de un nivel înalt al condiţiilor de trai şi de un sistem de servicii sociale bine pus la punct.

Astfel, în apele Golfului dintre Qatar şi Iran se află în adânc cel mai mare câmp de gaze din lume, o întindere de 9.700 de km, care deţine cel puţin 43 de miliarde de metri cubi de gaze[65]. Partea de sud a Qatarului este cunoscută sub denumirea de Câmpul de Nord (*North Field*, n.a. câmp gazeifer), în timp ce partea de sud (*South Pars*) este a Iranului, aşadar, ambele ţări împărtăşesc drepturi de explorare în zonă şi aceasta este una dintre multele legături care le leagă.

Importanţa geopolitică a Qatarului este reliefată atât de bogăţia sa vastă, care, probabil, a alimentat războiul sirian, cât şi de găzduirea sediului central al CENTCOM, Comandamentul Central al Armatei Americane în Orientul Mijlociu.

Qatarul a dezvoltat relaţii bune cu Iranul, principalul rival al Arabiei Saudite, iar cu Arabia Saudită nu au avut niciodată relaţii deosebit de bune. Cele două state au avut conflicte la frontieră şi înainte ca statul qatarian să-şi obţină independenţa faţă de Regatul Unit în 1971[66]. În urma conflictelor repetate la frontiera, deşi în 2001 s-a ajuns la un acord, relaţiile au continuat să se deterioreze. S-a ajuns până acolo încât Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite şi Bahrain au avut ambasadorii retraşi din Qatar pentru o perioadă în anul 2014, motivul fiind acela că statul qatarian sprijinea grupuri militante[67]. Avuţia acumulată din vânzările de gaze a transformat Qatarul în cea mai bogată naţiune din lume, cu un venit anual pe cap de locuitor de 130.000 de dolari pe an[68]. Această stare de lucruri a permis emiratului să rupă dominaţia Arabiei Saudite şi i-a înlesnit apropierea de Iran.

Qatarul a practicat de mult timp o politică externă ambiţioasă, având priorităţi diferite faţă de vecinii săi, dar două chestiuni cheie i-au iritat pe aceştia în ultimii ani. Una este sprijinul oferit de Qatar grupărilor islamiste, de altfel Qatarul recunoaşte faptul că a acordat asistenţă unor persoane din anumite organizaţii precum Frăţia Musulmană, dar neagă sprijinirea grupărilor militare legate de Al-Qaeda sau Stat Islamic. Cealaltă problemă-cheie este aceea a relaţiilor

[65] ***, „The crisis over Qatar explained (1): what has happened and the role of the US foreign policy", Eyes on Europe and Middle East, 8 iunie 2017, URL: https://middleeastnewsservice.com/2017/06/08/the-crisis-over-qatar-explained1-what-has-happened-and-the-role-of-the-us-foreign-policy, accesat la 10.06.2017.
[66] Kamran Bokhari, „Qatar: A Testament to Saudi Weakness", Geopolitical Futures, June 6, 2017, URL: https://geopoliticalfutures.com/qatar-testament-saudi-weakness/, accesat la la 15.06.2017.
[67] Tyler Durden, „It's A "Geopolitical Earthquake": A Stunned World Responds after Saudi Alliance Cuts All Ties with Qatar", Zero Hedge, 5 iunie 2017, URL: http://www.zerohedge.com/news/2017-06-05/its-geopolitical-earthquake-stunned-world-responds-after-saudi-alliance-cuts-all-tie, accesat la 10.06.2017.
[68] ***, „Ce se ascunde in spatele blocadei economice a Qatarului: "Rascumpararea" de un miliard de dolari care a suparat lumea araba", Știrile Pro TV, 6 iunie 2017, URL: http://stirileprotv.ro/stiri/stirileprotv-special/ce-se-ascunde-in-spatele-blocadei-economice-a-qatarului-rascumpararea-de-un-miliard-de-dolari-care-a-suparat-lumea-araba.html, accesat la 09.06.2017.

strânse ale Qatarului cu Iranul, cu care statul qatarian împărtăşeşte cel mai mare câmp de gaze din lume, pe fondul faptului că Iranul este puterea musulmană şiită care constituie principalul rival regional al Arabiei Saudite, putere musulmană sunnită.

Blocada diplomatică şi economică a Qatar-ului începută în **5 iunie 2017** de către vecinii săi - Bahrain, Egipt, Arabia Saudită, Yemen şi Emiratele Arabe Unite - a împins Orientul Mijlociu într-o altă criză crescând instabilitatea regională.

Criza diplomatică a demarat când aceste ţări au întrerupt brusc relaţiile diplomatice, ulterior, Libia şi Maldive alăturându-se boicotului diplomatic. Deşi, principalul motiv invocat pentru instituirea boicotului a fost faptul că statul qatarian „sprijină diferite grupuri teroriste”[69], Arabia Saudită şi alte ţări ale regiunii critică şi relaţiile sale cu Al Jazeera şi Iranul, elemente despre care statele arabe ale Consiliului de Cooperare al Golfului (*Gulf Cooperation Council* - GCC)[70] consideră că duc la destabilizarea regiunii. Mai mult, acestea, au început să ameninţe Qatarul cu excluderea din GCC.

În consecinţă, statele amintite mai sus au impus Qatar-ului unele interdicţii comerciale şi de călătorie, printre măsurile luate împotriva Qatarului fiind incluse închiderea legăturilor de transport, inclusiv a spaţiului aerian, expulzarea delegaţiilor diplomatice şi retragerea ambasadorilor din Qatar. Vizitatorilor şi rezidenţilor qatarieni li s-au pus la dispoziţie două săptămâni pentru a părăsi respectivele ţări. De asemenea, Qatar-ul a fost exclus din coaliţia condusă de Arabia Saudită în Yemen.

Dar, există şi unele state care şi-au exprimat sprijinul pentru Qatar. De exemplu, la **7 iunie 2017,** Emirul Kuweitului Sheikh Sabah Al-Ahmad Al-Sabah soseşte în Qatar după întâlnirea cu regele Salman bin Abdulaziz al Arabiei Saudite, iar Turcia trimite trupe la baza militară din Qatar, în timp ce preşedintele Recep Tayyip Erdoğan şi-a exprimat solidaritatea cu respectivul stat. De asemenea, două dintre statele Consiliului de Cooperare al Golfului nu şi-au redus legăturile cu Qatar - Kuweitul şi Omanul. Mai mult, Kuweitul s-a oferit să medieze litigiul[71] creat cu celelalte state arabe ale Golfului.

Mai jos este prezentată harta aliaţilor şi oponenţilor Qatarului la momentul declanşării crizei.

---

[69] Bassima Alghussein, Jeffrey A. Stacey, „How Saudi Arabia Botched Its Campaign against Qatar. The Costs of the Pressure on Doha”, Foreign Affairs, 12 iulie 2017, URL: https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2017-07-12/how-saudi-arabia-botched-its-campaign-against-qatar?cid=nlc-fa_twofa-20170713, accesat la 15.07.2017.

[70] Consiliul de Cooperare al Golfului (GCC), alianță politică și economică a șase țări din Orientul Mijlociu - Arabia Saudită, Kuweit, Emiratele Arabe Unite, Qatar, Bahrain și Oman. A se vedea: Gulf Cooperation Council (GCC), Encyclopaedya Britannica, URL: https://www.britannica.com/topic/Gulf-Cooperation-Council și Portalul Consiliului de Cooperare al Golfului, unde la statele membre apare inclusiv Qatarul. A se vedea: GCC Member States, URL: http://www.gccegov.org/en/web/guest /gcc-member-states, accesat la 30.09.2017.

[71] ***, „Qatar crisis: What you need to know”, BBC News, 19 iulie 2017, URL: http://www.bbc.com/news/world-middle-east-40173757, accesat la 30.09.2017.

Figura nr. 2 - Aliaţi şi oponenţi ai Qatar-ului pe perioada blocadei instaurate în iunie 2017[72]

Declicul a fost o ştire de pe Twitter în care se prezentau unele declaraţii controversate ale Emirului Sheikh Tamim bin Hamad Al Thani referitoare la preşedintele american Donald Trump, Iran, Israel şi Hamas[73]. De asemenea, în aceeaşi sursă era citat şi ministrul de externe al Qatarului, şeicul Mohammed bin Abdulrahman Al Thani, care anunţa decizia Doha de a-şi retrage ambasadorii din Egipt şi din majoritatea statelor din Consiliul de Cooperare al Golfului.

Qatar a respins rapid materialul ca fiind ştire falsă produsă de hackeri, dar saudiţi şi aliaţii acestora nu s-au lăsat convinşi. Mai mult, Qatar-ul, drept răspuns la aceste acuzaţii, a adus ca argument faptul că a sprijinit SUA în războiul împotriva terorii şi a participat la intervenţia militară în desfăşurare împotriva Daesh[74]. Coaliţia condusă de Arabia Saudită creată din unele state arabe ale GCC a dat Qatar-ului termenul limită de **2 iulie 2017** pentru respectarea unei liste de 13 cereri, după cum urmează[75]:

1. Reducerea legăturilor diplomatice cu Iranul şi închiderea misiunilor diplomatice iraniene în Qatar, expulzarea membrilor Gărzii Revoluţionare din Iran şi întreruperea cooperării militare şi de informaţii cu Iranul. Comerţul cu Iranul trebuie să respecte sancţiunile americane şi internaţionale într-un mod care să nu pericliteze securitatea Consiliului de Cooperare al Golfului.

---

72 ***, „The crisis over Qatar explained (1): what has happened and the role of the US foreign policy”, Eyes on Europe and Middle East, 8 iunie 2017, URL: https://middleeastnewsservice.com/2017/06/08/the-crisis-over-qatar-explained1-what-has-happened-and-the-role-of-the-us-foreign-policy/, accesat 10.06.2017.
73 Idem.
74 ***, „US, Arab allies launch first wave of strikes in Syria”, FoxNews Politics, 23 septembrie 2014, URL: http://www.foxnews.com/politics/2014/09/23/us-launches-first-wave-bombing-strikes-over-syria.html, accesat la 25.07.2017.
75 ***, „Arab states issue 13 demands to end Qatar-Gulf crisis”, Al Jazeera, 12 iulie 2017, URL: http://www.aljazeera.com/news/2017/06/arab-states-issue-list-demands-qatar-crisis-170623022133024.html, accesat la 15.07.2017.

2. Închiderea imediată a bazei militare turce, care este în prezent în construcţie, şi oprirea cooperării militare cu Turcia în interiorul Qatarului.

3. Slăbirea legăturilor cu toate organizaţiile teroriste, sectare şi ideologice, în special Frăţia Musulmană, ISIL, al-Qaeda, Fateh al-Sham (cunoscut anterior ca Frontul Nusra) şi Hezbollah din Liban şi declararea acestor entităţi, în mod oficial, ca fiind grupuri teroriste, conform listei anunţate de Arabia Saudită, Bahrain, EAU şi Egipt, şi agrearea tuturor actualizărilor ulterioare ale acestei liste.

4. Stoparea tuturor mijloacelor de finanţare pentru persoanele, grupurile sau organizaţiile care au fost desemnate ca fiind teroriste de către Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite, Egipt, Bahrein, SUA şi alte ţări.

5. Repatrierea în ţările lor de origine a „figurilor teroriste”, fugarilor şi indivizilor căutaţi ce provin din Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite, Egipt şi Bahrain. Îngheţarea activelor acestora şi furnizarea informaţiilor dorite cu privire la rezidenţa, mişcările şi finanţele lor.

6. Închiderea televiziunii Al Jazeera şi a posturilor sale afiliate.

7. Stoparea interferenţelor în treburile interne ale altor ţări suverane. Oprirea acordării de cetăţenie qatariană cetăţenilor din Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite, Egipt şi Bahrain. Revocarea cetăţeniei qatariene pentru resortisanţii pentru care o astfel de cetăţenie încalcă legile acestor ţări.

8. Plata unor compensaţii, stabilite de comun acord, pentru pierderile de vieţi omeneşti şi alte pierderi financiare cauzate de politicile Qatarului din ultimii ani.

9. Alinierea politicilor militare, sociale şi economice ale Qatarului cu celelalte ţări din Golf şi arabe, precum şi a chestiunilor economice, conform acordului din 2014 încheiat cu Arabia Saudită.

10. Încetarea contactului cu opoziţia politică din Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite, Egipt şi Bahrain. Prezentarea dosarelor care detaliază contactele anterioare cu Qatarul şi trimiterea detaliilor despre informaţiile personale şi sprijinul pe care Qatar le-a furnizat.

11. Oprirea tuturor agenţiilor de ştiri finanţate direct şi indirect de Qatar, inclusiv Arabi21, Rassd, Al Arabi Al Jadeed, Mekameleen, Middle East Eye etc.

12. Acceptarea tuturor solicitărilor în termen de 10 zile de la primirea listei sau lista va deveni nevalidă.

13. Aprobarea desfăşurării unor audituri lunare de conformitate în primul an după ce au convenit asupra cerinţelor, urmate de auditurile trimestriale în al doilea an şi auditurile anuale în următorii 10 ani.

Niciuna dintre cerinţe nu a fost îndeplinită în contextul în care multe dintre ele s-au bazat pe premise false despre comportamentul Qatar-ului încă de la început. De altfel, ministrul de

externe al Qatar-ului declara la **4 iulie 2017** că „lista este nerealistă şi imposibil de realizat”[76]. Mai mult, gafa diplomatică (sau nu) a conducătorului qatarian a înrăutăţit situaţia când, câteva zile mai târziu după declararea boicotului, îl felicita pe preşedintele iranian Hassan Rouhani pentru realegerea sa în funcţia, ceea ce a fost considerat un act clar de sfidare împotriva Arabiei Saudite[77].

Ulterior, pe fondul apariţiei crizei diplomatice, Arabia Saudită şi Emiratele Arabe Unite au iniţiat o campanie de izolare a Qatar-ului, în contextul în care fostul membru al GCC depindea de importurile pe uscat şi pe mare pentru nevoile de bază ale populaţiei sale de 2,7 milioane de locuitori, iar aproximativ 40% din produsele alimentare îi ajungeau în ţară prin graniţa terestră cu Arabia Saudită[78]. De asemenea, decizia statelor GCC de a elimina legăturile diplomatice şi de transport cu Doha au determinat multe bănci străine să reducă afacerile în Qatar, statul fiind obligat să aranjeze noi legături maritime prin ţări neutre precum Oman[79]. Embargoul vecinilor săi a determinat Qatarul să injecteze aproximativ 38,5 miliarde de dolari din rezervele sale de 340 miliarde de dolari în economie[80] pentru a amortiza impactul acestuia.

Secretarul de Stat al SUA, Rex Tillerson, a semnat un acord privind combaterea terorismului cu guvernul din Qatar în **11 iulie 2017**[81], ce a urmat unei vizite în regiune, menită să difuzeze tensiunea din blocul de securitate regională. Prin semnarea acestuia, Qatarul susţinea declaraţiile Arabiei Saudite şi a Emiratelor Arabe Unite care susţineau că Doha nu face destule în lupta împotriva terorismului[82]. La 16 iulie, ziarul american *Washington Post* arăta că oficiali americani ai serviciilor de informaţii au afirmat că Emiratele Arabe Unite s-au aflat în spatele ştirilor fabricate guvernamentale şi a presei sociale din Qatar[83], care au dus la declanşarea blocadei. Situaţia s-a complicat pentru Qatar, şi după ce la **20 iulie 2017** se făcea referire în presa regională la un raport american[84] în care se prezenta folosirea sistemului financiar din Doha pentru sprijinirea terorismului de către finanţatorii qatarieni ai acestuia.

---

[76] ***, „Qatar Gulf Crisis”, Al Jazeera, 4 iulie 2017, URL: http://www.aljazeera.com/news/2017/04/qatar-crisis-developments-july-21-171022153053754.html, accesat la 09.07.2017.
[77] ***, „The crisis over Qatar explained (1): what has happened and the role of the US foreign policy”, Eyes on Europe and Middle East, 8 iunie 2017, URL: https://middleeastnewsservice.com/2017/06/08/the-crisis-over-qatar-explained1-what-has-happened-and-the-role-of-the-us-foreign-policy/, accesat 10.06.2017.
[78] ***, „Qatar crisis: What you need to know”, BBC News, 19 iulie 2017, URL: http://www.bbc.com/news/world-middle-east-40173757, accesat la 30.09.2017.
[79] Andrew Torchia, „Diplomatic crisis triggers only minor Qatar economic forecast cuts: Reuters Poll”, Reuters, 20 iulie 2017, URL: https://www.reuters.com/article/us-gulf-economy-poll/diplomatic-crisis-triggers-only-minor-qatar-economic -forecast-cuts-reuters-poll-idUSKBN1A516M, accesat la 21.07.2017.
[80] Simeon Kerr, „Qatar injects $38bn into economy to counter embargo”, Financial Times, 13 septembrie 2017, URL: https://www.ft.com/content/1715f67e-9887-11e7-b83c-9588e51488a0, accesat la 15.09.2017.
[81] ***, „The U.S. Charges Head-On Into the Gulf Crisis”, Stratfor, 12 iulie 2017, URL: https://worldview.stratfor.com/article/us-charges-head-gulf-crisis, accesat la 14.07.2017.
[82] Ibidem.
[83] Mohammed El-Said, „The Qatar crisis two months on: a timeline”, Daily News Egypt, 31 iulie 2017, URL: https://dailynewsegypt.com/2017/07/31/qatar-crisis-two-months-timeline/, accesat la 01.08.2017.
[84] ***, „Washington: Terrorists in Qatar are exploiting their financial system”, Alarabiya, 20 iulie 2017, URL: http://english.alarabiya.net/en/News/gulf/2017/07/20/Washington-Terrorists-in-Qatar-are-exploiting-their-financial-system.html, accesat la 30.08.2017.

La **21 iulie 2017**, şeful statului Qatar stabilea două condiţii pentru soluţionarea acestei crize, subliniind că aceasta ar trebui făcută „cu respectarea suveranităţii şi voinţei fiecărui stat”[85]. La **28 iulie**, Qatarul declara că ONU ar trebui să joace un rol de mediere în această criză şi la **29 iulie** îşi reitera cooperarea cu diferite organisme ale ONU referitoare la lupta împotriva terorismului.

La **30 iulie 2017**, odată cu organizarea reuniunii de la Manama, în cadrul căreia Egiptul, Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite şi Bahrainul s-au întâlnit pentru a discuta asupra unui posibil dialog cu Qatarul pentru prima dată după declanşarea acesteia[86], părea că situaţia diplomatică din regiune va avea un reviriment, dar, nici medierea kuweitiană, nici bunele oficii ale mai multor ţări occidentale, inclusiv ale SUA, nu au reuşit să dezamorseze criza[87]. După intransigenţa arătată de statele regionale la Manama, Qatar lansează plângere către Organizaţia Mondială a Comerţului împotriva boicotului comercial.

Încep să se arate şi rezultatele campaniei media a simpatizanţilor Qatarului, când, de exemplu, la **22 august 2017**, Senegalul îşi retrimite ambasadorul la Doha, iar la **26 august 2017** ambasadorul Qatarului este retrimis în Iran[88], ceea ce reprezenta restaurarea integrală a relaţiilor dintre Qatar şi Iran.

La **28 august 2017**, Ministrul de externe al Rusiei, Serghei Lavrov, şi-a început turneul în Statele Arabe din Golf, în legătură cu criza diplomatică din Qatar, cu o vizită în Kuweit urmând să viziteze şi Qatar şi Emiratele Arabe Unite.

Ulterior, la **5 septembrie 2017,** Ministrul de Externe al Franţei declara că l-a ales pe fostul său ambasador în Arabia Saudită ca reprezentant special pentru sprijinirea eforturilor de mediere dintre Qatar şi vecinii săi.

Între timp şi preşedintele Trump se implică în rezolvarea crizei, primindu-l pe emirul Kuweitului la Washington, dar intervenţia sa eşuează devreme ce acesta face oficii ulterioare între Qatar şi Arabia Saudită care ajung să poarte o discuţie telefonică în care se stabilesc paşii de urmat în planul cooperării pentru gestionarea crizei, care este suspendat ulterior de saudiţi.

La **10 septembrie 2017**, Lavrov revine în regiune, iar la 11 septembrie, după Kuweit şi SUA, este rândul ruşilor să încerce o rezolvare, care încă nu este găsită la sfârşitul lunii

[85] ***, „The crisis over Qatar explained (1): what has happened and the role of the US foreign policy”, Eyes on Europe and Middle East, 8 iunie 2017, URL: https://middleeastnewsservice.com/2017/06/08/the-crisis-over-qatar-explained1-what-has-happened-and-the-role-of-the-us-foreign-policy, accesat la 10.06.2017.

[86] ***, „Four Arab countries say they are ready for Qatar dialogue with conditions”, agenția Reuters, 30 iulie 2017, URL: https://www.reuters.com/article/us-gulf-qatar-meeting/four-arab-countries-say-they-are-ready-for-qatar-dialogue-with-conditions-idUSKBN1AF03T, accesat la 02.08.2017.

[87] ***, „Crise du Golfe : réunion du Quartet anti-Qatar à Bahreïn”, Europe 1 France, 30 iulie 2017, URL: http://www.europe1.fr/international/crise-du-golfe-reunion-du-quartet-anti-qatar-a-bahrein-3400106, accesat la 02.08.2017.

[88] Declan Walsh, „Qatar Restores Full Relations With Iran, Deepening Gulf Feud”, The New York Times, 24 august 2017, URL: https://www.nytimes.com/2017/08/24/world/middleeast/qatar-iran-boycott-saudi-arabia.html, accesat la 26.08.2017.

septembrie 2017.

Nu ştim dacă criza va degenera într-o acţiune militară dar cunoaştem că la momentul de faţă Qatarul se pregăteşte în această direcţie. Indicii ale pregătirii Qatarului pentru un astfel de tip de acţiune pot fi considerate: semnarea unei scrisori de intenţie cu Regatul Unit al Marii Britanii (încă din septembrie 2017) pentru achiziţionarea a 24 avioane de luptă *Typhoon*; de asemenea, din iunie, Qatar şi SUA au semnat un acord de 12 miliarde de dolari, în care Doha a cumpărat 72 de avioane de luptă multi-rol; un acord bilateral de securitate cu Republica Populară Chineză semnat la 28 septembrie 2017; beneficiază de sprijinul militar al Turciei şi găzduieşte Comandamentul Central al Armatei Americane în Orientul Mijlociu. Aşadar, acestea nu prea sunt în concordanţă cu declaraţiile mediatorului kuweitian conform cărora s-a eliminat posibilitatea unei acţiuni militare în contextul crizei Qatarului.

Concluzii

Noua ruptură din Golful Persic este interpretată de unii observatori (la momentul declanşării, n.a.)[89] ca fiind drept cea mai mare criză diplomatică din regiune de după războiul din Golf din 1991. Pentru moment, situaţia între statele din regiune se află în stadiul paraliziei diplomatice reciproce. Totuşi, cineva a avut de câştigat din această situaţie de boicot instaurată de foştii parteneri economici regionali ai statului qatarian. Contextul a determinat, involuntar din partea boicotatorilor, beneficii comerciale semnificative pentru Iran, acesta devenind principalul partener economic al Qatar-ului în perioada actuală, subsecvent determinând şi un efect advers, nepreconizat de către statele care şi-au exprimat opoziţia faţă de politica de amiciţie qatariană faţă de Iran, materializat în consolidarea relaţiei diplomatice dintre cele două state. Şi Turcia a devenit un partener de bază, alături de Iran, imediat după instalarea boicotului de către Arabia Saudită şi EAU[90], în furnizarea de alimente şi rezerve de apă potabilă.

Considerăm că derularea acestei crize va accentua riscurile geopolitice din Orientul Mijlociu şi va submina sentimentul de încredere al oamenilor de afaceri şi al investitorilor din regiunea Golfului, astfel că, deşi până în prezent, impactul economic al rupturii diplomatice dintre Qatar şi vecinii săi a fost limitat, o criză prelungită ar putea slăbi pe termen mediu creşterea economică nu numai a Qatar-ului, ci şi a regiunii pe ansamblu.

În prezent, în ce priveşte viitorul Consiliului de Cooperare al Golfului nu putem decât să aşteptăm luna decembrie şi să vedem dacă toţi liderii membrilor Consiliului (inclusiv Qatarul) vor fi prezenţi la cel de-al 39-lea summit al acestuia. Personal, consider că nu este posibil un GCC fără Qatar.

---

[89] ***, „The crisis over Qatar explained (1): what has happened and the role of the US foreign policy", Eyes on Europe and Middle East, 8 iunie 2017, URL: https://middleeastnewsservice.com/2017/06/08/the-crisis-over-qatar-explained1-what-has-happened-and-the-role-of-the-us-foreign-policy/, accesat la 10.06.2017.

[90] ***, „Qatar in talks with Turkey and Iran on providing food", Al Jazeera, 7 iunie 2017, URL: http://www.aljazeera.com/news/2017/06/qatar-talks-turkey-iran-providing-food-170607140629417.html, accesat la 10.06.2017.

CAPITOLUL 4: FEDERAŢIA RUSĂ

Dialogul şi transparenţa în relaţiile NATO-Rusia ca urmare a celor mai importante evenimente din perioada iunie – septembrie

Drd. Cătălina TODOR

Lunile iunie – septembrie ale anului 2017, continuă linia seriei de evenimente analizate în aprilie-mai. Practic avem în continuare elemente constitutive ale dilemei de securitate în relaţia NATO-Rusia şi SUA-Rusia, iar zonele fierbinţi în care se manifestă intervenţia sau influenţa Federaţiei Ruse continuă să joace rolul de debuşee geopolitice, în care actorii îşi manifestă viziunile diferite asupra direcţiilor dezvoltărilor regionale. Astfel, în vederea ameliorării stării mediului de securitate regional şi global, un rol deosebit de important îl are construirea încrederii prin comunicare şi transparenţă.

În perioada supusă analizei au avut loc cel puţin două evenimente importante din perspectiva comunicării şi transparenţei: Consiliul NATO-Rusia şi exerciţiul ZAPAD 2017. Astfel, cercetarea de faţă şi-a propus să se concentreze strict asupra acestora. Ne propunem o structurare diferită faţă de analiza anterioara, realizată pe evenimentele lunii aprilie-mai, datorită intervalului dublu de timp analizat, dar şi datorită continuării evoluţiilor într-o direcţie similară şi existenţei, pe altă parte, a unor evenimente importante anuale din perspectiva acţiunilor militare ale Federaţiei Ruse, care necesită o atenţie sporită.

În ceea ce priveşte aspectele de ordin metodologic, analiza are în vedere datele provenind din surse deschise, precum cele furnizate de agenţii de presă naţionale şi internaţionale, site-uri ale unor organizaţii/instituţii internaţionale (NATO, etc.). Evenimentele sunt prezentate cronologic.

Consiliul NATO-Rusia (13 iulie 2017)

După declanşarea crizei ucrainene (2014), ce a avut ca urmare suspendarea cooperării civile şi militare (aprilie 2014), un for deosebit de important pentru menţinerea dialogului politic şi comunicării militare (mai ales în scopul transparenţei) este Consiliul NATO-Rusia. În perioada supusă analizei, respectiv iunie – septembrie 2017, a avut loc cea de-a doua întâlnire a Consiliului pentru anul 2017, la data de 13 iulie, precedenta desfăşurându-se în luna martie.

Întrevederea a avut, în linii mari, direcţii similare de dialog celor trei întâlniri ale Consiliului din 2016 şi primei întâlniri din 2017. Discuţiile celor patru reuniuni anterioare s-au canalizat pe trei mari subiecte: 1) criza din Ucraina, 2) reducerea riscului şi transparenţa (mai

ales cea cu privire la activităţile militare), 3 problematici regionale de securitate - problematica Afganistanului, terorismul[91]. Consiliul din iulie 2017 a păstrat cele trei mai subiecte principale, respectiv: 1) Ucraina, 2) Afganistan, 3) transparenţa şi reducerea riscului.[92]

Secretarul general al NATO, Jens Stoltenberg, făcea o trecere în revistă a celor mai importante chestiuni discutate[93] şi încă de la începutul discursului atrăgea atenţia asupra importanţei dialogului în situaţiile în care tensiunea este ridicată:

- *Ucraina*. Asupra acestui subiect continuă să existe dezacorduri profunde şi fundamentale între NATO şi Rusia. Jens Stoltenberg sublinia faptul că problema Crimeei şi conflictului din Estul Ucrainei rămân puncte de neînţelegere, mai mult, armamentul greu nefiind retras din zonele de conflict. În plus, acesta se exprimă în favoarea acordului de la Minsk, ca bază de soluţionare a conflictului şi atrage atenţia asupra necesităţii respectării sale şi importanţei permiterii observatorilor OSCE să îşi desfăşoare activitatea în zonă fără impedimente.

- *Afganistan*. Jens Stoltenberg apreciază în continuare securitatea din zonă ca dificil de realizat, dar ca fapt esenţial pentru securitatea regională. În această problematică se consideră că NATO şi Rusia ar putea avea un numitor comun în sprijinirea creării unui „Afganistan liber, sigur şi democratic”[94].

- *Transparenţa şi reducerea riscului*. Din perspectiva NATO, eforturile în direcţia creării transparenţei (mai ales asupra activităţilor militare), prin continuarea dialogului, au ca scop creşterea predictibilităţii, limitarea riscurilor de interpretare, calculelor greşite şi escaladării neintenţionate.[95] Jens Stoltenberg preciza că, din perspectiva transparenţei şi reducerii riscului, această întrevedere a Consiliului s-a axat pe o informare reciprocă cu privire la exerciţii şi postura de forţă, schimbul de informaţii fiind important pentru dialogului continuu dintre NATO şi Rusia. Astfel, NATO a oferit Rusiei informaţii privitoare la exerciţiul Trident Javelin 2017, iar Rusia a informat NATO despre exerciţiu ZAPAD 2017.

Pe de altă parte, în ceea ce priveşte poziţia Rusiei, în urma acestui eveniment, se sublinia necesitatea de a se menţine deschise canalele de dialog, chiar dacă din anumite puncte de vedere reuniunea nu a adus rezultate palpabile în îmbunătăţirea relaţiilor dintre Rusia şi NATO sau în atenuarea unor divergenţe profunde.

În acest sens, afirmaţiile, în urma evenimentului, făcute de către reprezentantul

---

[91] Informaţiile se regăsesc într-o cercetare anterioară: Cătălina Todor, „Relaţia NATO-Rusia în 2016 prin prisma unora dintre cele mai importante poziţii oficiale”, în volumul *Evaluare strategică 2016 - Crize şi provocări la adresa securităţii internaţionale*, Bucureşti, Ed. Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I”, 2017, pp. 19-20.
[92] ***, Secretary General discusses NATO-Russia Council, Site official NATO, 13.07.2017, disponibil online la https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_146222.htm, accesat la 14.07.2017.
[93] ***, Press point by NATO Secretary General Jens Stoltenberg following the meeting of the NATO-Russia Council, Site oficial NATO, 13.07.2017, disponibil online la https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_146220.htm, accesat la 14.07.2017.
[94] Idem.
[95] Idem.

permanent al Rusiei în cadrul NATO, Alexander Grushko, pot reprezenta un argument: „Intensificarea activităţii militare în Europa, atât din partea Rusiei, cât şi a ţărilor aliate (ţările membre NATO - TASS) va duce la creşterea riscului de apariţie a situaţiilor neobişnuite, pe fondul eşecului de a înţelege acţiunile celeilalte părţi. Prin urmare, este necesar să se menţină dialogul constant şi canalele de comunicare deschise la nivelul forţelor armate, pentru a putea preveni astfel de incidente. Dacă totuşi acestea apar, părţile trebuie să împiedice scăparea lor de sub control”[96]. Pe de altă parte, în ceea ce priveşte dialogul desfăşurat pe marginea problematicii Ucrainei, Alexander Grushko aprecia că „de fapt nu fost nicio discuţie”[97], în contextul în care cataloga acţiunile membrilor NATO în Ucraina şi chiar programele de asistenţă ca semnale de încurajare a Kievului de a menţine actuala stare[98]. Mai mult, acesta susţine că „situaţia este clară pentru toată lumea. Procesul de la Minsk stagnează, în primul rând, din cauza reticenţei Kievului de a îndeplini în totalitate setul de măsuri politice … şi de asemenea din cauza reticenţei în a lua măsurile care să degajeze armamentul greu al părţilor, ceea ce este imposibil de îndeplinit fără încetarea durabilă a focului. … Noi am subliniat faptul că membrii NATO continuă discuţiile asupra unor anumite responsabilităţi specifice Rusiei, dar în timp ce fac apel la urgentarea implementării acordului de la Minsk, aceştia nu iau nici un fel de măsuri concrete pentru a încuraja autorităţile ucrainene să pună în aplicare aceste acorduri”[99]. Practic, din perspectiva Rusiei, o contribuţie semnificativă la menţinerea sitiuaţiei actuale din Ucraina revine acesteia şi membrilor NATO.

De asemenea, tot din perspectiva Rusiei, aceasta reafirma necesitatea de a fi tratată ca partener egal de către Occident în vederea realizării unei securităţi europene stabile. Astfel, tot ca urmare a întrunirii Consiliului NATO-Rusia, privitor la mediul de securitate, rolul NATO şi al Rusiei în îmbunătăţirea stării sale, Serghei Lavrov readucea în atenţie faptul că Federaţia îşi doreşte o formalizarea a principiului indivizibilităţii securităţii, lăsând de înţeles faptul că metoda de abordarea a relaţiilor cu Rusia, aleasă de către Occident, nu înlesneşte acest fapt: „Occidentul îşi poate extinde garanţiile de securitate numai asupra acelora care se vor alătura NATO … Aceasta este o poziţie foarte fermă şi dezvăluie în mod clar reticenţa practică a Occidentului de a discuta despre orice fel de indivizibilitate”[100]. Mai mult, acesta aprecia că: „securitatea nu ar trebui abordată de o manieră iresponsabilă. Atunci când nu tabloidele, ci politicienii aflaţi în funcţie în ţările lor, au început să prezinte publicului scenarii ale unui conflict militar dintre

[96] ***, „NATO-Russia Council meeting kicks off in Brussels”, TASS, 13.07.2017, disponibil online la http://tass.com/world/956115, accesat la 13.07.2017.
[97] ***, „Diplomat assumes NATO may be encouraging Ukraine to carry on with war in Donbass”, TASS, 13.07.2017, disponibil online la http://tass.com/politics/956221, accesat la 13.07.2017.
[98] Idem.
[99] Idem.
[100] ***, „Statements on indivisibility of security remain nice slogan for West, says Lavrov”, TASS, 13.07.2017, disponibil online la http://tass.com/politics/956255, accesat la 13.07.2017.

NATO şi Rusia, acest fapt a devenit mai degrabă periculos, decât doar alarmant”[101]. Din discursul său reiese şi faptul că Federaţia consideră în continuare că Occidentul nu o implică suficient la nivel internaţional ca partener. Această poziţie şi-o exprima foarte clar şi în cadrul unui alt Consiliu NATO-Rusia, cel din aprilie 2016, când afirma că: „lucrurile nu mai pot fi de tipul 'business as usual' sau al drumurilor cu sens unic şi că agenda convenită pentru mâine nu reflectă nu numai necesităţile NATO, ci şi interesele Rusiei”[102]. Revenind la Consiliul NATO-Rusia din 13 iulie 2017, S. Lavrov ţinea să sublinieze acelaşi aspect printr-un exemplu concret în care propunerile Federaţiei, din 2009, cu privire la securitatea indivizibilă, nu au fost luate în considerare, spunând următoarele: „Am pregătit un proiect de tratat şi l-am înmânat statelor membre ale OSCE şi membrilor Consiliului Rusia-NATO, iar ceea ce am auzit ca răspuns din partea acestora a fost: „Uitaţi de el!”[103]. Pe de altă parte, atrăgea atenţia asupra faptului că există subiecte şi baze pe care cooperarea dintre Rusia şi Europa ar putea fi posibilă, însă este esenţial cum este gestionată: „Noi plecăm de la faptul că perspectiva unei cooperări paşnice între Europa şi Rusia este enormă, într-o mare varietate de domenii, de la comerţ, la energie şi la războiul comun împotriva terorismului … Principalul lucru este să fie folosită corect”[104]. În acest context, i-a menţionat pe Charles de Gaulles şi Helmut Kohl care subliniau rolul deosebit de important al parteneriatului cu Rusia pentru un sistem de securitate stabil al Europei[105].

Ca o concluzie asupra întrunirii Consiliului NATO-Rusia din 13 iulie 2017, putem afirma că cele trei subiecte importante de dialog au rămas neschimbate, iar divergenţele profunde pe anumite problematici (una dintre cele mai importante fiind de interes deosebit pentru securitatea europeană şi anume cazul Ucrainei) continuă să persiste. Atât NATO, cât şi Rusia subliniază importanţa menţinerii dialogului pentru ca tensiunile să nu comporte o amplificare, dar pe de altă parte, poziţiile acestora arată că, cel puţin la ora actuală, există anumite subiecte nenegociabile.

Exerciţiul ZAPAD 2017 (14 septembrie 2017 – 20 septembrie 2017)

Unul dintre cele mai importante evenimente militare de interes pentru mediul de securitate european este exerciţiul ZAPAD („Occident”), ce a avut loc în luna septembrie a

---

[101] ***, „Lavrov stresses Russia, West have huge prospects in joint anti-terror campaign”, TASS, 13.07.2017, disponibil online la http://tass.com/politics/956206, accesat la 13.07.2017.

[102] ***, „Russia-NATO Meeting: Yet Another 'Big Diplomatic Victory' for Moscow”, Sputnik International, 21.04.2016, disponibil online la https://sputniknews.com/politics/201604201038335250-russia-nato-meeting, accesat la 29.03.2017. Informaţiile au fost utilizate şi în cadrul unei alte cercetări: Cătalina Todor, „Relaţia NATO-Rusia în 2016 prin prisma unora dintre cele mai importante poziţii oficiale”, în volumul *Evaluare strategică 2016 - Crize şi provocări la adresa securităţii internaţionale*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2017.

[103] ***, „Statements on indivisibility of security remain nice slogan for West, says Lavrov”, TASS, 13.07.2017, disponibil online la http://tass.com/politics/956255, accesat la 13.07.2017.

[104] ***, „Lavrov stresses Russia, West have huge prospects in joint anti-terror campaign”, TASS, 13.07.2017, disponibil online la http://tass.com/politics/956206, accesat la 13.07.2017.

[105] Idem.

anului în curs.

Ministerului Apărării al Federaţiei Ruse oferea câteva coordonate oficiale de desfăşurare a acestui exerciţiu, printre care menţionăm:

▪ ZAPAD este un exerciţiu strategic întrunit, desfăşurat sub egida Statului Major General al Armatei Federaţiei Ruse şi cel al Belarusului;

▪ Este o etapă finală a instruirii comune a forţelor armate ruse şi belaruse;

▪ Acesta implică un număr de 12.700 militari (7.200 din belarus, 5.500 ruşi), aproximativ 70 de avioane şi elicoptere, în jur de 680 de echipamente militare (military hardware, inclusiv 250 de tancuri, până la 200 de sisteme multiple de lansare de rachete *(*MLRS) şi mortiere, precum şi 10 nave de război);

▪ Rusia şi-a planificat, de asemenea, şi detaşarea unor grupuri operaţionale ale Ministerului Afacerilor Interne (MIA), ale Gărzii Naţionale (Rosguard), ale Serviciului Federal de Securitate al Rusiei (FSB), ale Ministerului pentru Situaţii de Urgenţă (EMERCOM);

▪ Locaţie: planificat şi anunţat să se desfăşoare în regiunile situate în Republica Belarus, precum şi în Kaliningrad, Leningrad şi Pskov;

▪ Scenariu ZAPAD 2017: unele grupuri extremiste au pătruns pe teritoriile Republicii Belarus şi Kaliningradului (regiune a Federaţiei Ruse) pentru a efectua atacuri teroriste şi pentru a destabiliza Uniunea Statală Rusia-Belarus. Extremiştii simulaţi au susţinere externă, primind asistenţă logistică şi hardware militar prin intermediul căilor aeriene şi căii ferate.

▪ Exerciţiul anti-tero ZAPAD 2017 este unul de natură pur defensivă.[106]

Cu toate că Rusia a oferit aceste date la nivel oficial şi mai mult, că Valeri Gherasimov, şeful Statului Major al forţelor ruse, îl asigura pe Petr Pavel, şeful comitetului militar al NATO, de caracterul defensiv al exerciţiului militar Zapad[107], încă dinainte cu câteva luni ca acesta să se desfăşoare existau temeri la nivelul unor state membre NATO cu privire la câteva aspecte: transparenţa şi conformitatea datelor oficiale cu cele reale; posibilitatea ca anumite capabilităţi militare ruse să rămână staţionare în Belarus şi după încheierea activităţilor; exerciţiile ZAPAD ca posibil pretext pentru o ulterioară invazie militară a statelor din regiune.

Din acest punct de vedere, al posibilelor temeri ale statelor membre NATO, putem aduce în atenţie câteva opinii relevante ale cercetătorilor sau practicienilor specialişti în acest domeniu exprimate înaintea desfăşurării exerciţiului:

▪ Cercetătorul Léo-Paul Jacob aprecia că statele baltice „se tem că exerciţiile ar putea

[106] ***, Zapad 2017 joined strategic excercise, Site oficial al Ministerului Apărării Federației Ruse, disponibil online la http://eng.mil.ru/en/mission/practice/more.htm?id=12140115@egNews, accesat la 22.10.2017.
[107] ***, „Statul-major rus asigură NATO că exercițiul militar Zapad are caracter defensiv”, Agerpres, 07.09.2017, disponibil online la https://www.agerpres.ro/externe/2017/09/07/statul-major-rus-asigura-nato-ca-exercitiul-militar-zapad-are-caracter-defensiv-21-06-20, accesat la 07.09.2017.

duce la accidente militare inadvertente s-au s-ar putea transforma în atacuri surpriză."[108] De asemenea Jacob aduce în discuţie două precedente în care exerciţiile militare au fost transformate în invazii: Georgia (2008) şi estul Ucrainei (2014), afirmând că „tensiunile actuale dintre Alianţă şi Rusia subliniază frica repetării unor scenarii similare în ţările baltice"[109].

▪ Tomasz K. Kowalik (director în cadrul Departamentului Afacerilor Militare Externe[110] din cadrul Ministerului Apărării Polonei) şi Dominik P. Jankowski (şef în cadrul Unităţii de Securitate Estică a Ministerului Afacerilor Externe – Polonia[111]) se întrebau ce Rubicon de securitate va fi traversat[112] cu ocazia exerciţiilor ZAPAD, evidenţiind trei posibile scenarii:

- Va fi ZAPAD doar un alt „zăngănit de arme"[113] care va scădea şi mai mult nivelul de securitate prin creşterea incertitudinii şi imprevizibilităţii?
- Va trebui să accepte un aliat al Rusiei staţionarea de trupe străine suplimentare pe teritoriul său?
- Va duce acest exerciţiu la o nouă incursiune în teritoriul suveran al vreunui stat?[114]

Mai mult, cu privire la ZAPAD, T.K. Kowalik şi D. P. Jankowski atrag atenţia asupra câtorva aspecte cărora comunitatea internaţională ar trebui să se concentreze:

- O posibilă diversiune (maskirovka)[115], din partea Rusiei, manifestată printr-o „lipsă cronică de transparenţă asociată cu pretextul fals continuu"[116] de a oferi deschidere – un amestec de neadevăruri şi dezinformări"[117];
- Posibila utilizare a arsenalului nuclear în timpul exerciţiilor de amploare (autorii argumentează prin existenţa unor rapoarte de presă care arătau că Rusia, în cadrul ZAPAD 2009 şi 2013 ar fi luat în considerare lovituri nucleare asupra NATO[118]);
- Consolidarea militară pe termen lung şi stabilitatea regională (de urmărit comportamentul Belarusului în urma ZAPAD)[119].

Tot premergător acestor exerciţii, Secretarul General NATO, Jens Stoltenberg atrăgea

---

[108] Léo-Paul Jacob, „Does Russia's Zapad 2017 Exercise Pose a Threat to NATO?", NATO Association of Canada, 13.06.2017, disponibil online la http://natoassociation.ca/does-russias-zapad-2017-exercise-pose-a-threat-to-nato, accesat la 20.06.2017.
[109] Idem.
[110] Military Foreign Affairs Department.
[111] Eastern Security Unit at the Polish Ministry of Foreign Affairs.
[112] Expresia „a trece Rubiconul" se referă la luarea unei hotărâri îndrăzneţe şi irevocabile, sintagmă apărută ca urmare a traversării Rubiconului de către Cezar (40 a. Cr.) „încontra legii cu armata sa", declarându-se „ rebel împotriva patriei sale", informaţii disponibile pe site-ul DEX online la https://dexonline.ro/definitie/Rubicon, accesat la 15.05.2017.
[113] În sensul unei demonstraţii de forţă; sintagma originală utilizată de autori este „saber-rattling".
[114] Tomasz K. Kowalik, Dominik P. Jankowski, „Russia has a long history of using military exercises as a platform for waging actual wars", The National Interest, 07.05.2017, disponibil online la http://nationalinterest.org/feature/zapad-2017-nato-should-be-keeping-eye-russias-training-20540, accesat la 22.05.2017.
[115] Traducerea pentru „military deception".
[116] Tomasz K. Kowalik, Dominik P. Jankowski, 2017, *op. cit.*
[117] Idem.
[118] Idem.
[119] Idem.

atenţia asupra necesităţii existenţei transparenţei în cazul ZAPAD şi asupra precedentelor lipsei acesteia: „Ne aşteptăm de la Rusia ca ea să respecte aceste obligaţii, ceea ce nu a făcut până acum”[120], referindu-se la Documentul de la Viena[121], adăugând că: „Rusia a utilizat diferite lacune şi nu a notificat şi facilitat inspecţiile internaţionale ale exerciţiilor sale militare de mai mulţi ani”[122]. În aceeaşi line vin şi declaraţiile generalului-locotenent Ben Hodges, care aprecia că „ZAPAD reprezintă o oportunitate pentru Rusia să demonstreze angajamentul ei pentru securitate şi stabilitate în Europa de asemenea prin transparenţă, prin invitarea mediei, invitarea observatorilor, mai mult decât minimum cerut de Viena, pentru a demonstra, a arăta ceea ce se întâmplă, pentru a fi transparenţi.”[123].

În vederea asigurării NATO că exerciţiile ZAPAD se vor desfăşura de o manieră cât mai transparentă, reprezentanţi ai Rusiei, cât şi ai Belarusului îşi declarau deschiderea în acest sens:

- *Belarus.* Lukashenko, preşedintele Belarusului, făcea încă de la începutul lui 2017, următorul apel celor implicaţi în organizarea ZAPAD: „Vă cer tuturor să faceţi acest eveniment transparent pe teritoriul ţării noastre şi toate măsurile accesibile nu numai prietenilor noştri din cadrul Organizaţiei Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC), UEE (Uniunii Economice Eurasiatice) şi CSI (Comunităţii Statelor Independente), dar şi reprezentanţilor Alianţei Nord-Atlantice – NATO”[124]. Mai mult, Lukashenko invita reprezentanţi NATO pentru a observa activităţile: „Nu ne ascundem şi nu trebuie să ascundem nimic. Dacă reprezentanţii NATO doresc să fie prezenţi la exerciţiile noastre, sunt bineveniţi. Mai mult, deja primesc astfel de informaţii şi semnale din partea lor[125]”.

- *Federaţia Rusă.* Purtătorul de cuvânt al Ministerului Apărarii rus, general-maior Igor Konashenkov, afirma că instituţia pe care o reprezintă a invitat şi va continua să invite reporteri pentru a acoperii subiectul exerciţiilor militare din toamna lui 2017: „Este foarte puţin probabil să găseşti fie un jurnalist motivat, fie o mass-media din Rusia pe care Ministerul Apărării să nu îi fi invitat să acopere exerciţiile militare în ultimii cinci ani”. Mai mult, atrăgea atenţia asupra unei lipse de reciprocitate în acest aspect ce ţine de transparenţă, dând totodată replică generalului Hodges (declaraţie expusă mai sus) spunând că: „în loc să ne îndemne să fim transparenţi, generalul Hodges ar trebui să ne reamintească dacă jurnaliştii ruşi au fost vreodată invitaţi să acopere exerciţiile armatei

---

[120] Andrew Rettman, „Nato's Russia-deterrent force 'fully operational'”, EU Observer, Bruxelles, 30.06.2017, disponibil online la https://euobserver.com/foreign/138399, accesat la 30.06.2017.
[121] Acord internaţional ce stabileşte măsuri de întărire a încrederii şi securităţii, aici fiind inclusă transparenţa militară.
[122] Andrew Rettman, 30.06.2017, *op. cit.*
[123] ***, „U.S. general wants Russia to open up major exercise to observers”, Reuters, 01.03.2017, disponibil online la http://www.reuters.com/article/us-usa-russia-military-exercises/u-s-general-wants-russia-to-open-up-major-exercise-to-observers-idUSKBN1684CE, accesat la 23.03.2017.
[124] ***, „Lukashenko calls for ‘transparency’, consents to NATO observing Belarus-Russia drills”, TASS, 20.03.2017, disponibil online la http://tass.com/world/936455, accesat la 23.03.2017.
[125] Idem.

americane în Europa”[126].

În urma derulării ZAPAD, anumite temeri în ceea ce priveşte transparenţa s-au confirmat. Facem apel la următoarele date cantitative, ce subliniază diferenţa dintre cifrele declarate la nivel oficial de către Ministerul Apărării Federaţiei Ruse şi cele aproximate înainte şi după eveniment de către specialişti. Astfel, aşa cum menţionam şi mai sus, potrivit Moscovei exerciţiile ar fi urmat să mobilizeze aproximativ 12 700 (militari belaruşi şi ruşi), dar Lituania, Estonia şi Germania susţineau, încă înainte de desfăşurarea exerciţiilor, că s-ar putea să fie vorba despre un număr de cel puţin şapte ori mai mare (aprox. 100 000). În scopul transparenţei, Belarusul invita observatori militari din şapte state pentru a participa la ZAPAD[127]. Cu toate acestea, J. Stoltemberg aprecia că numărul observatorilor NATO (trei) nu este unul suficient pentru a asigura transparenţa[128]. În final, în urma derulării ZAPAD generalul american Ben Hodges aprecia, că numărul militarilor implicaţi a fost de aproximativ 40 000, ceea ce este un număr de cel puţin trei ori mai mare faţă de cifrele oficiale avansate de către Rusia (înaintea începerii acestor desfăşurări). Mai mult, Ucraina îşi exprima temerea (afirmaţia lui Viktor Mujenko, comandantul şef al forţelor armate ucrainene) că în urma exerciţiilor au rămas trupe ruseşti în Belarus. Informaţia a fost ulterior negată de către Moscova[129].

Aşadar, în urma ZAPAD s-a dovedit încă o dată că există carenţe puternice la nivelul transparenţei, aceasta având potenţialul de a contribui la deteriorarea stării mediului de securitate. Caracterul inexact al informaţiilor poate deteriora gradul de încredere în relaţia NATO - Federaţia Rusă, ce să continue raţionamentul spirală al dilemei de securitate. În acest sens sunt reprezentative cele afirmate de către Tomasz K. Kowalik şi Dominik P. Jankowski: „… transparenţa este un element cheie în evitarea escaladării militare necontrolabile sau a efectului de propagare[130] […] o creştere a lipsei de transparenţă din partea Rusiei, combinată cu o creştere a exerciţiilor ruseşti neplanificate[131] (patru în 2013; opt în 2014; 20 în 2015; 11 în 2016), restrâng locul pentru dialog şi adaugă presiune politică asupra factorilor de decizie în Occident.”[132]

Pe lângă problemele legate de transparenţă, specialiştii internaţionali, ce au observat

[126] ***, „Russia set to invite media to military exercises without West’s advice - defense ministry”, TASS, 13.03.2017, disponibil online la http://tass.com/defense/945741, accesta la 23.03.2017.
[127] Lilia Traci, Gabriela Badea, „Manevre militare ruso-belaruse: Minskul invită reprezentanți din șapte țări din regiune ca observatori”, Agerpres, 17.09.2017, disponibil online la https://www.agerpres.ro/externe/2017/09/17/manevre-militare-ruso-belaruse-minskul-invita-reprezentanti-din-sapte-tari-din-regiune-ca-observatori-09-50-47, accesat la 17.09.2017.
[128] Ibidem.
[129] Angela Sârbu, „Moscova dezminte acuzațiile Ucrainei că a lăsat trupe în Belarus după exercițiile militare "Zapad 2017"”, Agerpres, 30.09.2017, disponibil online la https://www.agerpres.ro/externe/2017/09/30/moscova-dezminte-acuzatiile-ucrainei-ca-a-lasat-trupe-in-belarus-dupa-exercitiile-militare-zapad-2017--18-56-12, accesat la 30.09.2017.
[130] În engleză termenul original este „spillover effect”.
[131] Traducerea originalului „snap exercises”.
[132] Tomasz K. Kowalik, Dominik P. Jankowski, *op. cit.*

şi/sau analizat desfăşurările, formulează o serie de concluzii în urma exerciţiilor ZAPAD 2017, publicate fie în analize, fie în cadrul unor rapoarte:

- *Raportul Comisiei Helsinki*. În urma analizei acestui document putem afirma că cele mai importante observaţii cu privire la desfăşurarea ZAPAD sunt:

  - Din anumite puncte de vedere, acest exerciţiu s-a înscris într-o rutină specifică ce a urmat un bine-cunoscut program al exerciţiilor ruseşti de creştere a nivelului de promptitudine/reacţie (readiness-enhancing exercises) desfăşurate, prin rotaţie, în districtele sale militare (ZAPAD având loc în districtul militar de vest al Rusiei);
  - Contextul în care s-a desfăşurat ZAPAD 2017 a fost unul fără precedent: cel al agresiunilor Rusiei în Ucraina şi Georgia, care potrivit analiştilor occidentali, au fost facilitate de activitatea Rusiei în ceea ce priveşte exerciţiile militare;
  - Abordarea ezitantă a Rusiei privind transparenţa militară: manipularea datelor, prin sub-estimarea numărului de militari participanţi la exerciţii (de către Moscova), este pusă de către unii lideri occidentali pe seama posibilei nedoriri a se intra sub incidenţa pragurilor Documentului de la Viena, care presupun necesitatea unei misiuni complete de observare.
  - Eforturile semnificative ale guvernului Belarusului de a asigura transparenţa prin: oportunităţile de observare limitată a desfăşurării exerciţiilor, programul de două zile asigurat invitaţilor printre care s-au numărat şi reprezentanţi ai Comisiei Helsinki, OSCE, NATO şi Comitetul International al Crucii Roşii (ICRC); invitaţia către aproximativ 90 de reprezentanţi oficiali din statele vecine şi internaţionali de a viziona anumite elemente ale exerciţiilor;
  - Transparenţa: deşi eforturi au fost făcute în această direcţie de către Belarus, raportul semnalează persistenţa unei serii de probleme care fac ca ea să rămână la un nivel nesatisfăcător pentru a genera un aport la nivel de încredere în cadrul comunităţii internaţionale. O misiune de observare în coordonatele stabilite de către Documentul de la Viena ar fi asigurat o transparenţă sporită prin intruziune, scop şi număr de naţiuni invitate, în timp ce programul de vizitare oferit invitaţilor în cadrul ZAPAD 2017 nu a făcut posibilă o evaluare a scalei şi scopului exerciţiului per total, aşa cum o observare de primă mână ar fi putut-o realiza.
  - ZAPAD 2017: gama impresionantă de capabilităţi militare (ruseşti şi belaruse) incluzând tancuri, artilerie, lansatoare de rachete, aeronave fără pilot, aeroplane, elicoptere; exerciţiile întrunite ale Rusiei şi Belarusului au testat capacitatea acestora de a se organiza într-un grup de forţe întrunit regional în vederea combaterii unui atac simulat al unei coaliţii de state interesate (condusă de statul fictiv denumit

Veyshnoria: stat vecin Belarusului care doreşte să dezmembreze Uniunea Statală Rusia-Belarus);[133]

▪ *„Cinci lucruri de ştiut despre exerciţiul militar ZAPAD”*. Cercetătorul Mathieu Boulègue face o scurtă radiografiere a exerciţiului militar şi structurează o serie de observaţii făcute în urma desfăşurării ZAPAD în cinci mari teme. Acesta afirmă că, după şapte zile de operaţii militare (ce au inclus incursiuni la frontieră şi raiduri aeriene masive), statul fictiv Veshnorya (despre care afirmă că are o geografie similară statelor baltice), a fost obligat să se supună forţelor întrunite ale Rusiei şi Belarusului. Cele cinci mari teme de interes internaţional în urma ZAPAD 2017, în viziunea autorului sunt următoarele:

- *Mai restrâns este mai frumos:* numărul real al trupelor implicate nu este cunoscut, dar se pare că ar fi mai mic de cifra iniţial estimată, de 100.000. Aceasta pentru că ZAPAD s-a concentrat pe întărirea C2 şi integrării forţelor, mai degrabă decât pe deplasarea trupelor (ex: ZAPAD 2013); Demonstrarea faptului că Occidentul s-a înşelat în această privinţă, face parte, în viziunea autorului, din strategia politică a Rusiei de a întării sensul unei superiorităţi a sa;
- *Practica perfecţionează*: Conform cercetătorului, Rusia exersează două din cele patru tipuri de război (asimetric şi convenţional, celelalte două fiind nuclear şi cibernetic). În cadrul ZAPAD, Rusia şi Belarus au testat dislocarea de forţe, crearea de posturi avansate pe teren şi componentele –C2, integrarea forţelor în faţa unei contra-ofensive comune împotriva unui inamic convenţional. În acest scop Rusia s-a pregătit apelând la: artilerie grea, unităţi de recunoaştere şi operaţii speciale, elemente de superioritate aeriană, apărare aeriană, elemente navale; Componente asimetrice au fost folosite în cadrul exerciţiilor. De asemenea, au fost testate şi noi echipamente militare;
- *Inspirarea din situaţii reale:* M. Boulègue explică faptul că ZAPAD s-a inspirat şi din experienţele de luptă din Siria, şi neoficial din cele din Ucraina. Acesta precizează că Rusia s-a axat pe: interoperabilitate, operaţii tactice cu forţe terestre şi Forţe Spaţiale Ruse (VKS), îmbinarea forţelor convenţionale terestre cu cele specifice superiorităţii aeriene, operaţii navale întrunite, testarea sistemelor electronice de luptă şi a C2ISR.
- *De fapt totul este despre NATO*: schimbarea retoricii pe parcursul exerciţiului, de la inamicul Veshnoriyan către un inamic convenţional comparabil cu forţele interoperabile ale NATO.

[133] ***, IN BRIEF Witness to ZAPAD – Helsinki Commission Report, Comisia Helsinki, raport disponibil online la https://www.csce.gov/sites/helsinkicommission.house.gov/files/Report%20-%20Zapad%20-%20Design%20FINAL.pdf, accesat la 25.10.2017.

- *Rusia transmite semnale că îşi mută atenţia dinspre descurajare*: ZAPAD a demonstrat că Federaţia este pregătită să crească costurile descurajării pentru a câştiga, de asemenea impunând un cost ridicat unei posibile armate inamice.[134]

Toate aceste aspecte relevate de observarea desfăşurării exerciţiilor ZAPAD 2017 nu contribuie la ameliorarea mediului de securitate regional. Problematica transparenţei şi a scopului desfăşurării acestor exerciţii se înscriu în rândul elementelor componente ale dilemei de securitate pot alimenta nesiguranţa cu privire la intenţiile Federaţie Ruse din perspectiva NATO.

ZAPAD 2017 este una dintre cele mai importante acţiuni militare desfăşurate de către Rusia în acest an şi care subliniază elemente evidenţiate şi în cadrul Doctrinei militare a Federaţiei Ruse (2014) şi anume considerarea acţiunilor NATO în regiune ca ameninţări militare principale pentru Rusia.[135]

Concluzii

Analiza acestor două evenimente, importante pentru evaluarea stării relaţiei NATO-Rusia, ne pot indica faptul că nu au fost înregistrate progrese şi că starea de tensiune dintre actori este departe de a se detensiona.

Transparenţa este o componentă cheie în construirea încrederii, şi prin aceasta poate duce la ameliorarea stării actuale în care persistă o deteriorare a relaţiilor dintre NATO şi Federaţia Rusă. Astfel, faptul că dialogul realizat în cadrul Consiliului NATO-Rusia nu a adus rezultate palpabile, iar ZAPAD-ul a confirmat anumite temeri cu privire la transparenţă nu fac decât menţină un grad considerabil de incertitudine şi unul nesatisfăcător al previzibilităţii.

Este de urmărit, pentru următoarea perioadă, care vor fi acele ecouri lăsate de exerciţiul ZAPAD 2017 şi impactul lor la nivelul mediului de securitate regional. Întrunirile din cadrul Consiliul NATO-Rusia vor rămâne şi pe viitor un for important pentru menţinerea dialogului dintre Federaţia Rusă şi NATO, chiar dacă, în multe situaţi, progrese majore nu au fost înregistrate până acum în urma acestora.

[134] Mathieu Boulègue, „Five Things to Know About the Zapad-2017 Military Exercise”, Chatham House, The Royal Institute of International Affairs, disponibil online la https://www.chathamhouse.org/about, accesat la 20.10.2017.
[135] ***, Military Docrine of the Russian Federation, aprobată de către Preşedintele Federaţiei Ruse la data de 25 decembrie 2014 Nr. Pr.-2976, disponibilă online la https://rusemb.org.uk/press/2029, accesat la 22. 04.2017.

CAPITOLUL 4: COREEA DE NORD

Politica nucleară nord-coreeană: teste, controverse şi incertitudini

Dr. Mihai V. ZODIAN

Evoluţiile politice din peninsula coreeană au fost marcate, în ultimele patru luni, de o intensificare a crizei programului nuclear urmărit de regimul de la Phenian. Am asistat la un nou test nuclear şi la lansarea de noi rachete, alături de reacţii critice şi chiar ostile din partea comunităţii internaţionale, îndeosebi a Statelor Unite, marcate prin sancţiuni şi demonstraţii de forţă; cu toate acestea, nu este clar dacă se va ieşi din blocajul diplomatic instaurat de câţiva ani de zile. Textul de faţă va trata cele două aspecte spectaculoase ale înarmării Coreii de Nord menţionate anterior; deciziile adoptate în cadrul Consiliului de Securitate al ONU, duelul verbal purtat la nivel înalt şi tendinţele anticipate în perioada imediat următoare, pornind de la o serie de regularităţi empirice şi teorii din domeniul relaţiilor internaţionale.

Cel mai important moment din procesul de intensificare a crizei a fost reprezentat de cel de-al şaselea test nuclear al regimului de la Phenian efectuat în subteran, despre care autorităţile au declarat că ar prezenta o explozie termonucleară (3 septembrie 2017)[136]. Un cutremur artificial de 5,7 grade pe scala Richter a fost înregistrat în nord-estul Coreii de Nord de către oamenii de ştiinţă americani şi sud-coreeni, ceea ce confirmă unele dintre afirmaţiile regimului de la Phenian, nu fără a conduce la alte incertitudini[137]. Aparent, acest experiment a deschis o fereastră periculoasă în relaţiile politice din regiune, dar nu numai.

S-au ridicat, la fel ca şi în ianuarie 2016, semne de întrebare ce se referă la caracteristicile dispozitivului testat, deoarece bomba cu hidrogen poate însemna lucruri diferite, o situaţia întâlnită şi la începutul Războiului Rece[138]. Un dispozitiv „atomic" foloseşte reacţia de fisiune pentru a genera energie, în timp ce unul termonuclear tipic utilizează fuziunea izotopilor hidrogenului, cu două componente, combustibilul şi detonatorul, o armă din prima clasă[139].

---

[136] Yi Whan-woo, „N. Korea clams successful H-bomb test for ICBM", The Korea Times, 3 septembrie 2017, http://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2017/09/103_235892.html (accesat octombrie 2017); Joshua Berlinger, Taehoon Lee, „Nuclear test conducted by North Korea, country claims; South Korea responds with drills", CNN, 4 septembrie 2017, http://edition.cnn.com/2017/09/03/asia/north-korea-nuclear-test/index.html (accesat octombrie 2017).

[137] Geoff Brumfiel, „Here Are The Facts About North Korea`s Nuclear Test", NPR, 3 septembrie 2017, http://www.npr.org/sections/thetwo-way/2017/09/03/548262043/here-are-the-facts-about-north-koreas-nuclear-test (accesat octombrie 2017).

[138] Alex Wellerstein, „A Hydrogen Bomb by Any Other Name", The New Yorker, 8 ianuarie 2016, https://www.newyorker.com/tech/elements/a-hydrogen-bomb-by-any-other-name (accesat ocombrie 2017).

[139] William J. Broad, „A Giant Nuclear Blast, but a Hydrogen Bomb? Too Soon to Say", The New York Times, 3 septembrie 2017, https://www.nytimes.com/2017/09/03/science/north-korea-bomb-test.html?_r=0 (accesat octombrie 2017).

Lucrurile nu sunt neapărat atât de clare, însă.

Între aceste două tipuri principale, există mai multe versiuni de proiectare şi se pare, după magnitudinea cutremurului, că este vorba mai curând despre una dintre ele, decât despre „bomba cu hidrogen" în sensul uzual, varianta care a trezit cele mai multe temeri. În general, este vorba despre dispozitive bazate pe fisiune, cărora li se adaugă izotopi de hidrogen, pentru creşterea puterii explosive, cu diferite modele[140]. Din câte se pare, un asemenea instrument ar fi fost testat în septembrie 2017[141].

Experimentul nuclear a fost efectuat după ce Coreea de Nord lansase o rachetă balistică intercontinentală cu vehicul de reîntoarcere în atmosferă (ICBM) pe 4 iulie, cu un mesaj provocator la adresa Statelor Unite, care îşi sărbătoreau ziua naţională[142]. În scurt timp, regimul de la Phenian experimentase o nouă versiune a aceluiaşi model, cel puţin din ce reiese din informaţiile publice şi din expertizele independente (28 iulie 2017)[143]. Nu sunt nici acum clare diferenţele dintre variante şi dacă rezultatele au fost satisfăcătoare în întregime pentru autorităţile comuniste.

IBCM-urile sunt destinate, de obicei, pentru a ameninţa cu lovirea ţintelor aflate la mare distanţă cu focoase termonucleare şi, la fel de important, reprezintă un simbol al puterii militare, sugerând o perioadă de maturizare a programelor de înarmare, dacă judecăm comparativ cu demersurile similare întreprinse în trecut de SUA sau Uniunea Sovietică. Trebuie subliniat că testarea nu conduce automat la desfăşurarea operaţională, aici regimul de la Phenian continuând experimentări anterioare, inclusiv lansarea unor rachete capabile de amplasare a sateliţilor. Prin urmare, deşi au atras atenţia şi constituie un progres tehnic, cele două evenimente nu înseamnă o ruptură.

Pentru evaluarea acestor demersuri ale Coreii de Nord, trebuie avute în vedere două aspecte: traiectoria şi capacitatea vehiculului de reintrare în atmosferă, cel care practic transportă bomba până la ţintă. Intitulat Hwasong-14 sau KN-20, racheta testată la începutul lui iulie ar fi putut atinge unele zone din teritoriul continental al SUA, considerându-se, iniţial, de către unii experţi, că ar fi capabil să parcurgă o distanţă de 8000 km pe traiectoria cea mai favorabilă[144], în

---

[140] Ibidem.

[141] Ibidem.

[142] John Schilling, „What is True and Not True About North Korea`s Hwasong-14 ICBM: A Technical Evaluation", 38 North/US-Korea Institute at John Hopkings SAIS, 10 iulie 2017, http://www.38north.org/2017/07/jschilling071017/ (accesat octombrie 2017); Michael Edison Hayden, Luiz Martinez, „North Korea releases video of July 4 missile launch", abcNews, 5 iulie 2017, http://abcnews.go.com/International/north-korea-releases-video-fourth-july-missile-launch/story?id=48454515 (accesat octombrie 2017); Andreea Mandiuc, „Coreea de Nord testează prima sa rachetă intercontinentală", RISAP, 11 iulie 2017, http://risap.ro/coreea-de-nord-testeaza-prima-sa-racheta-intercontinentala/ (accesat octombrie 2017).

[143] ***, „North Korea conducts new intercontinental missile test", BBC News, 28 iulie 2017, http://www.bbc.com/news/world-asia-40757780 (accesat octombrie 2017).

[144] John Schilling, *op. cit.*; ***, „Hwasong-14 (KN-20)", Missile Threat, https://missilethreat.csis.org/missile/hwasong-14/ (accesat octombrie 2017).

timp ce, despre al doilea, botezat tot Hwasong-14, presa a atras atenţia că, dacă va conduce la dezvoltarea unui sistem operaţional, ar putea ameninţa o zonă mai mare a continentului american, ceea ce a creat senzaţie[145]. Opinia specialiştilor şi decidenţilor americani şi sud-coreeni pare a fi că, deşi poate lansa rachete spre teritoriul continental al Statelor Unite, testele indică persistenţa unor probleme în ceea ce priveşte vehiculului de reintrare, anume fiabilitatea şi limitarea la capacitatea sa de a transporta explozive bazate pe fisiune („bombe atomice"), sau eventual îmbunătăţite, Coreea de Nord executând trageri şi cu alte tipuri diferite de rachete de-a lungul lunilor iunie – septembrie[146].

Aceste posibilităţi se pot interpreta fie optimist, în sensul în care programul nord-coreean nu este atât de dezvoltat pentru a produce un ICBM cu focos similar celor din stocurile americane sau ruseşti, sau pesimist, că regimul de la Phenian a înregistrat progrese, a doua fiind mai probabilă[147]. Potrivit analizei efectuate de David Albright, Coreea de Nord ar fi deţinut, la sfârşitul lui 2016 între 13 și 30 de arme nucleare bazate pe fisiune, ca urmare a eforturilor depuse în ultimele decenii, ceea ce, alături de vectori, îi asigura deja o capacitate de lovire predominant regională[148]. Acum, regimul de la Phenian pare să se apropie de momentul în care va deţine tehnologia experimentală a rachetelor intercontinentale înarmate cu focoase atomice îmbunătăţite, însă nu este clar dacă acesta reprezintă obiectivul final sau doar o etapă spre o „bombă cu hidrogen" tipică, nici dacă autorităţile comuniste deţin resursele necesare desfăşurării unui arsenal masiv, în ambele situaţii[149].

În politica nucleară nu contează doar calitatea instrumentelor, jumătate din sensul politicii nucleare fiind psihologic, centrat în jurul ameninţării credibile pentru a constrânge, ceea ce ar explica şi stilul retoric provocator adoptat, iar această caracteristică poate exercita efecte importante prin intermediul opiniei publice asupra decidenţilor, chiar dacă, strict militar, capabilităţile ar fi limitate[150]. După cum am menţionat anterior, Phenianul pare a fi motivat de factori interni, precum dorinţa de menţinere a regimului, care conduce la o politică promovând o

---

[145] Tom Philips, „North Korea missile test shows it could reach New York, says experts", The Guardian, 29 iulie 2017, https://www.theguardian.com/world/2017/jul/28/north-korea-fires-missile-japan-reports-say (accesat octombrie 2017).

[146] John Schilling, „What Next for North Korea`s ICBM", 38 North/US-Korea Institute at John Hopkings SAIS, http://www.38north.org/2017/08/jschilling080117/ (accesat octombrie 2017); Jun Ji-hye, „North Korea yet to perfect ICBM, but may do that soon", The Korea Times, 31 octombrie 2017, http://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2017/10/103_238543.html (accesat octombrie 2017); Joshua Berlinger, „North Korea missile tests. By the numbers", CNN News, 18 septembrie 2017, http://edition.cnn.com/2017/05/29/asia/north-korea-missile-tests/index.html (accesat octombrie 2017).

[147] Jack Kim, Ju-min Park, „Possible two-stage hydrogen bomb seen 'game changer' for North Korea", Reuters, 3 semptembrie 2017, https://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles-thermonuclear-ana/possible-two-stage-hydrogen-bomb-seen-game-changer-for-north-korea-idUSKCN1BE0PT, (accesat octombrie 2017).

[148] David Albright, „North Korea`s Nuclear Capabilities: A Fresh Look", Institute for Science and International Security, http://isis-online.org/countries/category/korean-peninsula (accesat octombrie 2017).

[149] John Schilling, „What Next for North Korea`s ICBM"..., David Albright, *op. cit.*

[150] Thomas C. Schelling, *Strategia conflictului*, Integral, București, 2000.

minimă conflictualitate, cum prea multă pace ar conduce la un destin similar RDG-ului şi un conflict deschis ar însemna probabil înfrângerea militară, în timp ce alte explicaţii se referă la securitate, prestigiu, iraţionalitate, tehnologie etc.[151]. Trebuie însă să recunoaştem că sunt multe necunoscute şi că vorbim de un regim închis, de care ne separă bariere culturale, chiar dacă vorbim despre o politică relativ constantă timp de aproape 24 de ani.

Comunitatea internaţională şi noile teste nord-coreene

Statele Unite şi aliaţii lor au condamnat intens activităţile Phenianului, iar în sudul peninsulei coreene au avut loc exerciţii militare, inclusiv cu lansări de rachete. Astfel, pe 5 iulie, au avut loc trageri cu rachete balistice tactice şi de croazieră, în timp ce în luna august, s-a desfăşurat un exerciţi anual comun, la care au participat 50.000 de militari sud-coreeni şi 17.000 americani[152]. Un altul, de mai mică amploare, la care au participat şi forţe japoneze a avut loc pe 18 septembrie[153].

Dincolo de activităţile militare şi diplomatice, schimbul declaraţiilor dintre Washington şi Phenian a sporit percepţia unei intensificări a crizei programului nuclear. Preşedintele Donald Trump a afirmat că, în cazul unui atac, SUA vor răspunde cu „foc şi furie"(8 august), în timp ce, liderul nord-coreean a menţionat Guam-ul ca eventuală ţintă pentru rachete (15 august), iar dialogul public a continuat în termeni similari de-a lungul evenimentelor[154]. Este interesant că ambele părţi s-au referit la eventuale reacţii defensive, practic, blamându-se reciproc pentru originea şi escaladarea crizei.

Consiliul de Securitate al Naţiunilor Unite a adoptat două noi rezoluţii, prin care se impun noi sancţiuni, considerând că regimul de la Phenian a încălcat dreptul internaţional şi reprezintă o ameninţare la adresa păcii şi securităţii. Prima, din august 2017, printre altele, interzice exportul

---

[151] Mihai Zodian, „Blocaj politic în peninsula coreeană", prezentare în cadrul UNAp, 10 octombrie 2017; Gordon Chang, *Nuclear Showdown, North Korea takes on the world,* Arrow, Londra 2007; James Fearon, „Rationalist Explanations for War", International Organizations, vara 1995 şi Oliver Roeder, „How to Win a Nuclear Standoff", FiveThirtyEight, 6 septembrie 2017, https://fivethirtyeight.com/features/how-to-win-a-nuclear-standoff/ (accesat octombrie 2017), Mihai Zodian, „Programul nuclear nord-coreean. O controversă recurentă?", în Stan Anton (coord.), *Evaluare strategică 2016*, Editura UNAp, 2017, p. 209; Vipin Narang, „Strategies of Nuclear Proliferation. How States Pursue the Bomb", International Security, iarna 2016/2017.

[152] Terri Moon Cronk, „U.S., South Korea Conduct Exercise Following North Korean Missile Launch", US Department of Defense, 5 iulie 2017, https://www.defense.gov/News/Article/Article/1237914/us-south-korea-conduct-exercise-following-north-korean-missile-launch/ (accesat octombrie 2017); Ankit Panda, „US, South Korea Being Ulchi-Freedom Guardian 2017 War Games Amid Threats from North Korea", The Diplomat, 21 august 2017, https://thediplomat.com/2017/08/us-south-korea-begin-ulchi-freedom-guardian-2017-war-games-amid-threats-from-north-korea/ (accesat octombrie 2017).

[153] *** „US, South Korea, Japan boost military exercises...", CBC News/The Associated Press, 18 septembrie 2017, http://www.cbc.ca/news/world/military-drills-response-north-korea-1.4294710 (accesat octombrie 2017).

[154] ***, „Trump: North Korea threats 'will be met with fire and fury', BBC News, 8 august 2017, http://www.bbc.com/news/av/40857783/trump-north-korea-threats-will-be-met-with-fire-and-fury (accesat octombrie 2017); Justin McCurry, Julian Borger, „North Korea`s Kim to assess `foolish Yankees` before deciding on Guam missie attack", The Guardian, 15 august 2017, https://www.theguardian.com/world/2017/aug/15/north-korea-kim-foolish-yankees-guam-missile-attack (accesat octombrie 2017).

de cărbune şi oţel[155]. Adoptată în luna septembrie, a doua rezoluţie se referă la comerţul cu hidrocarburi[156].

Cu toate acestea, regulile şi instituţiile multilaterale legate de proliferarea nucleară nu stabilesc ce se întâmplă în cazul în care un actor continuă să încalce principiile şi normele respectivului regim, iar acţiuni mai dure necesită unanimitatea membrilor permanenţi ai Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite. China şi Federaţia Rusă s-au opus, până acum ideii unei intervenţii internaţionale, iar perspectiva menţinerii poziţiilor pare cea mai probabilă. În consecinţă, sau sancţiunile se vor dovedi eficiente, sau vom asista la continuarea blocajului. Este greu de estimat efectul pe termen lung al sancţiunilor internaţionale, inclusiv în ceea ce priveşte eficienţa acestora, cum ne lipsesc informaţii precise despre resursele disponibile regimului de la Phenian, sau despre puterea motivaţiei acestuia. Putem bănui că, alături de dificultăţile tehnice, ele permit, în stilul argumentelor lui Thomas Schelling, cel puţin trasarea unor eventuale linii de negociere tacită. Cum utilitatea acestor instrumente este încă un subiect de dezbatere, rămâne de văzut dacă aceste speculaţii se vor adeveri[157].

O criză cu un potenţial periculos

În evaluările trecute, am subliniat trei posibilităţi de evoluţie a evenimentelor, anume blocajul, negocierea şi escaladarea violentă[158]. Duritatea declaraţiilor preşedintelui american, Donald Trump şi ale liderului nord-coreean, Kim Jong-un au oferit motive serioase de îngrijorare opiniei publice internaţionale, reprezentând un nivel rar atins din timpul Războiului Rece. De-aici a provenit şi teama că evenimentele pot scăpa de sub control, ceea ce sugerează necesitatea unei analize a problematicii violenţei în acest caz.

Dincolo de tonul şi limbajul folosit, există explicaţii mai bine fundamentate care pot sugera prezenţa unui risc sporit de escaladare a crizei. De exemplu, Vipin Narang a comparat evoluţia conflictualităţii cu cea a programelor nucleare şi a arătat că există o corelaţie medie, iar conflictualitatea atinge un maxim în momentul în care statul proliferator obţine sistemele nucleare militare, după care începe gradual să scadă[159]. Mecanismele cauzale principale ar fi, aici, speranţa că atitudinile mai dure pot conduce la abandonarea eforturilor; încrederea în eficienţa forţei armate ca mijloc de dezarmare şi tendinţa statelor noi posesoare de a se comporta

[155] ***, „Resolution 2371(2017)", United Nations Security Council, 5 august 2017, apud Arms Control Association, https://www.armscontrol.org/factsheets/UN-Security-Council-Resolutions-on-North-Korea#res2371 (accesat octombrie 2017).
[156] ***, „Resolution 2375 (2017), United Nations Security Council, 11 septembrie 2017, apud Arms Control Association, https://www.armscontrol.org/factsheets/UN-Security-Council-Resolutions-on-North-Korea#res2371 (accesat octombrie 2017).
[157] Th. Schelling, op. cit.
[158] Mihai Zodian, „Programul…", p. 303.
[159] Vipin Narang, *op. cit.*, pp. 113-115.

mai agresiv pe plan extern, cel puţin primul element fiind prezent în cazul de faţă[160]. Alţi factori se pot adăuga celor din domeniul înarmării nucleare. De exemplu, din lista trendurilor empirice care au şanse să conducă la folosirea violenţei, identificate în cadrul proiectului Correlates of War (CoW), patru sunt prezente în acest context. Mai precis, este vorba despre alianţe (SUA este legată de Coreea de Sud şi de Japonia; Coreea de Nord de China); proximitatea forţelor părţilor, divergenţa sistemelor politice, rivalitatea îndelungată[161].

Există argumente contrare, însă. În general, chiar dacă anumite momente ale dezvoltării programelor nucleare şi conflictualitatea sunt asociate în medie, în general, înarmarea nu conduce la războaie, iar o corelare statistică este în sine insuficientă[162]. Din factorii identificaţi în cadrul proiectului CoW, patru acţionează în sens contrar celor de mai sus, diferenţa de putere dintre Statele Unite şi Coreea de Nord sau China, existenţa aliaţilor „externi", absenţa unui conflict regional, numărul redus al frontierelor; în același timp, alte influenţe sunt neclare, mai precis polaritatea sistemică sau evoluţia capabilităţilor într-un sens mai general[163].

Trebuie subliniat că disciplinele care studiază relaţii internaţionale produc afirmaţii probabiliste, valabile pentru un domeniu cu recurenţe limitate ca număr şi cu o sporită complexitate a cauzelor şi efectelor[164]. În ceea ce priveşte tendinţele anterioare, înseamnă că nu ştim sigur cât de corecte pot fi, care este ponderea fiecăreia şi cât de nedeterminate sunt rezultatele. Alături de absenţa unei teorii convingătoare şi riscurile logice ale generalizărilor, trebuie să fim prudenţi în ceea ce priveşte situaţiile particulare[165].

În afara concluziilor statistice, teoria descurajării oferă motive suplimentare pentru a sugera că, din cauza costurilor mari implicate, un conflict armate este improbabil, aici fiind aplicabil cazul „minimal" al acesteia[166]. Chiar dacă Statele Unite pot înfrânge militar Coreea de Nord, aliaţii lor şi unele zone americane pot suferi pierderi mari, comparativ cu importanţa strategică a problemei. Din păcate, concepţia este contrafactuală și destul de greu de probat, dar prezintă o mare plauzibilitate, în condiţiile în care actorii sunt raţionali[167].

În acelaşi timp, importanţa prestigiului, evidentă în schimbul de replici din vară-toamnă, care duce la conflictualizate, prin caracterul său relativ, poate fi exagerată. Una dintre strategiile

---

[160] Ibidem.
[161] Daniel S. Geller, J David Singer, *Nations at War. A Scientific Study of International Conflict*, Cambridge University Press, 1998, p. 27.
[162] Geller și Singer, *op. cit.*, p. 81.
[163] Geller și Singer, *op. cit.*, p. 27.
[164] Gary King, Robert O. Keohane, Sidney Verba, *Fundamentele cercetării sociale*, Polirom, Iași, 2000; Mihai Zodian, *Perspective epistemologice și predicții în relațiile internaționale*, Editura UNAp, București, 2015; Vipin Narang, *op. cit.*, p. 133.
[165] Ibidem.
[166] Oliver Roeder, *op. cit.*
[167] Benoit Pelopidas, „A Bet Portrayed as Certainity: Reassessing the Added Deterrent Value of Nuclear Weapons", în George P. Schultz, James E. Goodby (coord.), *The War that Must Never Be Fought: Dilemmas od Nuclear Deterrence*, Hoover Institution Press, 2015.

clasice ale descurajării se bazează tocmai pe o formă de cacealma care semnalizează hotărârea şi facilitează găsirea unor acorduri comune, măcar tacite. Jocul „Laşul" formalizează acest argument[168].

După cum putem observa, suntem pe tărâmul speculaţiilor, dar nu toate concluziile sunt la fel de credibile sau rezonabile. Este adevărat că sunt multe necunoscute şi că imprudenţa, prestigiul şi neşansa, alături de factorii menţionaţi anterior, pot conduce la escaladarea violentă a crizei[169]. Dar impactul armelor nucleare, superioritatea militară şi existenţa unui model al activităţilor nucleare nord-coreene sugerează că blocajul rămâne în continuare cel mai plauzibil scenariu.

Criza coreeană s-a intensificat odată cu lansarea a două ICBM-uri şi cu un nou test nuclear. Organizaţia Naţiunilor Unite a decis impunerea de sancţiuni mai dure, iar, între Phenian şi Washington s-a purtat un dialog mediatic în termeni foarte duri. Evenimentele din vară şi începutul toamnei au trezit temeri în rândul opiniei publice internaţionale, mai ales în ceea ce priveşte continuarea escaladării evenimentelor.

Există foarte multe incertitudini, unele inerente domeniului, altele provenite din informaţii incomplete sau din distanţa culturală care fac predicţii prea clare dificil de realizat. De exemplu, nu ştim care este capacitatea de rezistenţă a regimului condus de Kim Jong-un în contextul sancţiunilor aplicate în această perioadă. Nici obiectivele acestuia nu pot fi identificate cu precizie; de exemplu, ce fel de arsenal proiectează să construiască şi dacă există o marjă de negociere aici.

Similar, declaraţiile liderilor pot fi privite ca atare, sau drept componente ale unei interacţiuni diplomatice complexe, în care părţile îşi delimitează anumite limite. Ținând cont de aceste rezerve, estimăm că blocajul politico-militar va continua, bazându-ne pe ipoteza convenţională a costurilor prea mari implicate de opţiunile referitoare la utilizarea forţei şi pe hotărârea Phenianului de a continua dezvoltarea arsenalului nuclear. În următoarele 6-8 luni, vom asista probabil la continuarea sancţiunilor, ameninţărilor şi la noi activităţi legate de programul de înarmare urmărit de Coreea de Nord.

---

[168] Lawrence Freedman, *The evolution of nuclear strategy*, Palgrave, 1983, pp. 185-189.
[169] Scott Sagan, „The Korean Missile Crisis. Why Deterrence is Still the Best Option", Foreign Affairs, noiembrie-decembrie 2017, pp. 80-81

UNIVERSITATEA NAŢIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”

Redactor de ediţie: CS III dr. Marius POTÎRNICHE

Lucrarea are 55 de pagini.

Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate
Şoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, Bucureşti
Telefon: 021.319.56.49; Fax: 021.319.57.80
E-mail: cssas@unap.ro; Website: http//cssas.unap.ro

1688/2017